

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Den
tyske Note

angaaende

SLESVIG

Med 1 Kort, 4 Tabeller og 2 Bilag

Efter Opfordring fra det tyske Udenrigsministerium
udgivet af

JOHANNES TIEDJE

Magasin 1

Kildesamling

1 9 2 0

DEUTSCHE VERLAGSGESELLSCHAFT FÜR POLITIK
UND GESCHICHTE M. B. H. / CHARLOTTENBURG

Den tyske Note

angaaende

SLESVIG

Med 1 Kort, 4 Tabeller og 2 Bilag

Efter Opfordring fra det tyske Udenrigsministerium
udgivet af

JOHANNES TIEDJE

Forord

Tanken om at gennemføre Slesvigs Deling — med Hensyn til hvilken man just nu har fastslaaet Befolkningens Afgørelse gennem Folkeafstemningen — paa Grundlag af national Retfærdighed og passende Garantier for de Mindretal, som skulde afstaas, var i over ti Aar Genstand for diplomatiske Anstrengelser, fra Bismarcks Side, ved hvis Kiste vi i Dag med Ærefrygt nedlægger dette Dokument slesvig-holstensk Historie. Hverken Europas Regeringer eller dets Folk mødte Bismarcks politisk skabende, absolut moderne Tanke med den Forstaaelse, der alene var en Garanti for Gennemførelsen af en retfærdig Afstaaelse, og Danmarks, navnlig det danske Kongehus', „Intransigens bragte i 1875 den dansk-tyske Udligning til at strande.

Et halvt Aarhundredes Erfaringer i Skyggen af en folkepsykologisk Belastning af Østersøstaternes Samfund med et saa forholdsvis ringe territorialt Spørgsmaal, det i den sørgelige Verdenskatastrofe modnede fuldendte Demokrati, ikke mindst den ungslesvigiske Bevægelses aandelige Opvaagnen — hvilken Bevægelse med fuld Respekt for den myndige Befolknings Selvbestemmelsesret ser sit historisk helligede Banner, „up ewig ungedeelt“, bevaret og virkeliggjort ikke i en stiv geografisk Grænselinie, men alene i den tyske Nationalitets levende Brændingslinie indtil Grænsen af Kommunernes Flertalsvillie-har gjort det muligt for Statskommissær Dr. Køster, der har gjort sig fortjent ved at lede Bevægelsen ind i ansvarlige Baner, i den tyske Rigsregerings Navn som enstemmigt Udtryk for den tyske Folkevillie og som ansvarlig Minimumsfordring fra den tyske Republiks Side i det her forelagte Forslag ang. Slesvigs Deling gennem den Internationale Kommission i Flensborg af den danske Nabostat at forlange en blivende Forstaaelse og en endelig Udligning. Afslaar Danmark atter den i nabovenlig Imødekommenhed udstrakte Haand, bærer ene og alene det over for de kommende Slægter det tunge Ansvar for, at det slesvigiske Spørgsmaal bliver ved med at være et aabent Spørgsmaal, og at Befolkningens Lidelser og Kampe fortsættes blot i ny Form.

Som Følge af Kapp-Urolighederne og de særlige lokale tekniske Hindringer blev den tyske Note med Bilag i Hast fremstillet i et Tryk, der har gjort lette stiliistiske Ændringer og tekniske Forbedringer nødvendige. Hvad Indholdet angaar, foreligger kun de Ændringer resp. Suppleringer, der var uundgaaelige til Forstaaelse af Henvisninger til Bilag, som man ikke her har kunnet aftrykke paany.

Takket være Forlagets Anstrengelser fremkommer denne Udgave paa Tysk, Dansk, Engelsk og Fransk til en efter Forholdene billig Pris, idet det er Hensigten lige over for enhver Mytedannelse, fra hvilken Side den end maatte komme, at holde Verdens Demokratier for Øje, at det tyske Folk i det slesvigiske Spørgsmaal staar i Forbund med Rettens og Retfærdighedens evige Magter og, hvordan Loddet end maatte falde, i dette Forbund paa Trods af al Fjendevold bærer sine Fordringer gennem Nat og Trængsel ind i Fremtiden, til en skønnere Morgen gryr.

Berlin, den 1. April 1920.

Johannes Tiedje

Flensborg, den 17. Marts 1920

Til
Præsidenten for den Internationale Kommission for Slesvig
Sir Charles Marling

h e r

Flensburger Hof

Efter at Afstemningen i det nordslesvigske Afstemningsomraade er fuldendt, tillader undertegnede tyske Befuldmægtigede sig herved at overrække den Internationale Kommission for Slesvig en Betænkning i Forventning om, at den Internationale Kommission i det Forslag om en Grænselinie i Nordslesvig, som den skal forelægge det Øverste Raad i Paris, vil tage Hensyn til de Grundsætninger, her er gjort gældende.

De økonomiske og geografiske Betingelser staar ikke blot i anden Række over for Befolkningens nationale Villie, men er ogsaa i væsentlig Grad afhængig af denne, da intet Folk kan trives økonomisk, hvis der ikke tages Hensyn til dets nationale Livsrettigheder. Dette grundlæggende Synspunkt har ogsaa den danske Stat gennem Rigsdagsresolutionen den 23. Oktober 1918 opstillet som Udgangspunkt for Grænsens Fastsættelse i det slesvigske Spørgsmaal. I denne Resolution hedder det, at man er enig om,

at ingen anden Ændring i Slesvigs nuværende Stilling end en Ordning efter Nationalitetsprincippet stemmer med det danske Folks Ønske, Følelse og Interesse, og, under den forestaaende Gennemførelse af det fra begge de krigsførende Parter Side godkendte Nationalitetsprincip: Folkenes Selvbestemmelsesret, at ønske Løsningen tilvejebragt paa en saadan Maade, at der ikke voldes Skade i Forholdet til nogen af Siderne.

Saaledes er ogsaa i Fredstraktatens Artikel „Slesvig“ i § 109 Ledemotivet „Befolkningens Ønske“ og i § 110 „Resultatet af Afstemningerne“ erklæret for afgørende, medens de økonomiske og geografiske Betingelser stilles i anden Række. Ogsaa i de høje allierede og associerede Magters Dæknote af 16. 6. 19 fra Versailles betones det, at Traktaten vil fastsætte den nye Grænse „paa Grundlag af Befolkningens Afgørelse, der skal træffes paa Betingelser, som sikrer den fulde Valgfrihed“. Ultimatumet af 16. Juni 1919 gør imidlertid Tyskland følgende Bebrejdelse:

Med Hensyn til Slesvig, som Preussen i 1864 havde frarevet Danmark, har Preussen i Prager Freden af 1866 lovet, at det vilde afstaa Befolkningen i de nordlige Omraader til Danmark, saafremt den ved en fri Afstemning udtalte Ønsket om at blive forenet med denne Stat. Skønt Indbyggerne gentagne Gange har forlangt det, har hverken Preussen eller det tyske Rige nogensinde gjort Skridt til at holde dette Løfte. Den danske Regering og Befolkningen i Slesvig har anmodet Fredskonferencen om at sikre den en Folkeafstemning. Denne garanteres nu af Traktaten.

Det tyske Folk har med Antagelsen af Vaabenstilstandsbetingelserne og Fredstraktaten for hele dets fremtidige Udviklings Vedkommende principielt stillet sig paa den nationale Selvbestemmelses Grundlag under Forudsætning af, at der garanteres de tyske Befolkningsdele i de Omraader, der er Tale om, en virkelig Ligeberettigelse naar deres Ønsker skal høres.

I det slesvigske Spørgsmaal var denne Tanke allerede i 1867 ledende for det tyske Folk, og det beror paa en historisk Fejl i de høje allierede og associerede Magters Ultimatum, naar det deri hedder, at hverken Preussen eller Tyskland „nogensinde har gjort Skridt til at foretage en Folkeafstemning“. Fra Juni 1867 svævede der i over et Aar uafbrudt senere atter og atter fornyede mundtlige og skriftlige diplomatiske Forhandlinger mellem Preussen og Danmark angaaende Gennemførelsen af ovennævnte Artikel 5 i Prager Freden. Ikke blot den eneste Medunderskriver af Prager Freden, Østrig, men ogsaa Frankrig og Rusland skænkede i venlige Observationer disse Forhandlinger alvorlig Opmærksomhed. Den preussiske Regering var i disse Aar for Alvor principielt villig til at afstaa en Del af Slesvig paa Grundlag af en Folkeafstemning. Gennemførelsen strandede imidlertid stadig paa den ene Side paa Danmarks Fordringer, idet det langt ud over de nationale Grænser rejste gamle statsretlige og historiske Krav paa rent tyske Omraader, og paa den anden Side paa manglende Garantier for de tyske Mindretal i den Del, der skulde afstaa, med andre Ord, man nægtede at tage Hensyn til „den tyske Befolknings Ønske“ i de Omraader, som skulde adspørge. Den franske Regering opfattede netop i de Aar det danske Spørgsmaal i Overensstemmelse med Systemet om Hensynet til Nationaliteten. Allerede paa London-Konferencen i 1864 havde den franske og engelske Regering understøttet den preussiske Gesandt Bernstorffs subsidiære Forslag af 2. Juni 1864 om en Linie „Nord for Tønder, Nord for Flensborg“ over for de danske Befuldmægtigede, og i Forhandlingerne efter 1867 anbefalede de de tyske Krav, for saa vidt disse faldt sammen med Nationalitetsidéen.

Fra den danske Videnskabs Side paastaas der rigtig nok, at ikke Danmarks Vægning ved at garantere Mindretallet Beskyttelse, men den store tyske Generalstabs strategiske Hensyn bragte Forhandlingerne til at løbe ud i Sandet. Ganske vist har Bismarck atter og atter udtalt: „Vi kan ikke endnu engang udsætte os for at maatte belejre Dybbøl“, og just disse strategiske Hensyn fandt i hint Aarhundrede mere Forstaaelse hos de høje Regeringer i Frankrig, Rusland og Østrig end Preussens Fordring om Beskyttelse af Mindretallet; men i hvor ringe Grad Gennemførelsen af § 5 hebovede at strande paa det strategiske Spørgsmaal, fremgaar af Generalfeltmarskal v. Moltkes Skrivelse af 24. 4. 75, i hvilken den store preussiske Generalstab opfordrer den tyske Rigskansler til at ordne Afstemningen i Nordslesvig. Denne svarede imidlertid den store Generalstab, at Gennemførelsen af Artikel 5 i Prager Freden trods det tyske Diplomatis redeligste Anstrengelser stadig strandede paa det danske Folks Vægning ved at garantere en Beskyttelse af Mindretallet.

Det er som bekendt ikke muligt fuldstændigt at gennemføre Nationalitetsprincippet i Slesvig, da Nationaliteterne er saa blandede, at der intetsteds findes en Grænse, som skiller dem komplet fra hinanden. Det er derfor kun muligt ad Forstaaelsens Vej at gennemføre en Udgligning. Af den Grund betones det indtrængende i den preussiske Note til Danmark af 14. 6. 67, hvilken Vægt man lægger paa, at den slesvigske Hindring ryddes ad Vejen ved en tysk-dansk Forstaaelse, og Danmark anmodes om

at muliggøre Afstemningen for os paa en saadan Maade, at man ikke med Rette kan bebrejde os, at vi uden Beskyttelse har overladt tyske Elementer til en fremmed Nationalitet, hvorved vor egen Stilling i Tyskland vilde blive truet. Den danske Regering skal selv bedømme, hvilke legislative og administrative Forholdsregler og Forordninger den kan stille i Udsigt for at garantere Tyskerne i de Dele, der skal afstaa, en individuel eller kommunal Bevarelse og Sikring af deres nationale, sociale, borgerlige og kirkelige Ejendommeligheder. Den maa dog ogsaa forstaa, at der, hvis den ikke mener at kunne gøre noget saadant, heller ikke bliver andet for os at gøre end at sikre os en Modvægt, idet vi indskrænker Afstaaelsen resp. Afstemningen. —

„Pragerfreds-Traktaten har ikke forpligtet Tyskland til at afstaa tyske Kommuner til et fremmed Land mod deres Villie og med Tab af alle Rettigheder til deres nationale Ejendommeligheder og at prisgive dem til Love, som de i Erindringen om Fortiden tydeligt nok frygter.“ (Note af 18. 6. 67.)

I en Note til Fyrst Gortschakoff i August 1867 henvises der til, at der findes 20—40 Procent Tyskere blandt den danske Befolkning i Afstemningsomraadet,

„et ce sont surtout les classes aîsées et instruites qui se composent d'allemands, vivant à coté d'une majorité danoise. C'est l'avenir de ces compatriotes qui préoccupe la nation allemande [et qui oblige le gouv^t du roi de peser murement ses décisions-avant de les rendre irrévocables. — — Les ouvertures ainsi que vous le savez, mon prince, ont abouti à une fin de non recevoir, et ce n'est qu'à la suite d'une démarche réitérée de notre part, que le Cabinet de Copenhague vient de nous proposer des pour-parlers confidentiels sur] les garanties qui nous sont indispensables pour assurer le sort des allemands dans les districts qui seraient abandonnés. Nous sommes prêts à entrer dans ces négociations, nous y apparterons les dispositions les plus conciliantes et nous y ferons toutes les concessions compatibles avec notre position en Allemagne. Mais ces garan-

ties que nous demandons sont pour nous d'une nécessité absolue et sans les posséder il nous serait impossible d'assumer la responsabilité dont le sort des allemands sous la domination danoise pourrait nous charger."

Over for disse Fordringer insisterede Danmark paa en Linie „Syd for Flensborg, Syd for Tønder“, gjorde altsaa Krav paa r e n t t y s k e Kommuner, medens det samtidig afviste enhver anden G a r a n t i for det tyske Mindretal end de bestaaende Love og Traktater; det ønskede ikke nogen national Forstaelse, der garanterede, at man tog retfærdigt og billigt Hensyn til ogsaa den tyske Befolknings „Ønske“.

Det tyske Folk er opfyldt af stor Bekymring, fordi der ogsaa nu er anmeldt saadanne Krav paa rent tyske Omraader, og der ingen Garantier findes hverken i Fredstraktaten eller i den danske Forfatning, hvorimod den tyske Rigsforfatnings § 113 garanterer de nationale Mindretal fuld Selvstændighed. I denne det danske Folks Holdning aabenbarer der sig en fuldstændig Miskendelse af Princippet om, at to modstridende Anskuelser efter „Befolkningens Ønske“ skal paahøres med samme Retfærdighed; men uden dette er det, heller ikke hvad Fastsættelsen af Grænsen angaar, muligt at finde nogen for begge Parter tilfredsstillende og retfærdig Løsning. Besjølet af Ønsket om en retfærdig Udligning tillader undertegnede Befuldmægtigede sig saa meget desmere bestemt at henvise til Princippet i Fredstraktatens Artikel „Slesvig“, nemlig at Grænsen mellem Tyskland og Danmark skal reguleres efter B e f o l k n i n g e n s Ø n s k e — altsaa ogsaa under Hensyntagen til de tyske Befolkningsdeles Ønske — og at ingen historiske Erindringer bør plumre den rene Tanke om Adskillelse efter Nationaliteter, en Tanke, som ogsaa den danske Regering og den danske Rigsdag højtideligt har tiltraadt.

Den tyske Rigsregering nærer absolut Tillid til, at baade den internationale Kommissions retfærdige Sindelag og den danske Regerings Loyalitet og gode Villie vil bidrage til, at kun den rent nationale Selvbestemmelse bliver gennemført. Anerkendelsen af denne gode Villie fritager imidlertid ikke for Nødvendigheden af, at der gennem en materiel Udformning af Forholdene bliver givet et virkeligt Udtryk for den. Dette kan kun ske ved, at der drages en virkelig national Grænse, med hvilken der paa logisk Vis følger s a m m e Friheder for Mindretallene Nord og Syd for Grænsen. De to Nabostaters Regeringer er, i deres Egenskab af fuldendte Demokratier, afhængige af Vælgernes Stemninger og Lidenskaber, og begge Parter kan derfor kun sætte deres gode Villie til Forstaaelse igennem, hvis de Folkestemninger, der staar bag dem, ikke krænkes af alvorlige nationale Uretfærdigheder i Gennemførelsen af Traktaten. Med dyb Bekymring bemærker den tyske Regering, hvor grænseløst og uretfærdigt den danske Offentligheds Krav paa rent tyske Landsdele efterhaanden er vokset, og den er paa sin Side ikke i Stand til at give sit Samtykke til en Ordning, der krænker tyske Kommuners nationale Selvbestemmelsesret; thi Tysklands nationale Villie er dets eneste Styrke og den eneste Garanti for en loyal Gennemførelse af de Forpligtelser, der skal overtages.

Under Henvielse til, at Rigsregeringen principielt har givet sit Samtykke til, at den nationale Selvbestemmelsesret anvendes paa Slesvig, minder den ærbødigst om, at dette Princip allerede i det første Udkast til Fredstraktaten var truet som Følge af Indlemelsen af et tredje Afstemningsomraade, men at dette i de høje allierede og associerede Magters Ultimatum efter den danske Regerings Ønske forbedredes ved, at det tredje Afstemningsdistrikt blev slettet. For det øvrige Afstemningsomraades Vedkommende havde den tyske Regering forestaaet en ensartet og samtidig Afstemning i Kommuner. De høje allierede og associerede Magter har derimod gennemført en Afstemning i Bælter. Idet den tyske Regering stiller sig paa Bælteprincippets Grund, maa den henvise til, at Afstemningsresultatet har bekræftet dens første Indvendinger, og at der overhovedet kun i den nordvestligste Del af Tønder Kreds, i Haderslev og Sønderborg Kreds og en stor Del af Aabenraa Kreds kunde have været Tale om en Afstemning en bloc. De af Valgbestyrelsens Formænd offentliggjorte Resultater i Kommunerne Nord for det første Afstemningsomraades Demarkationslinie (Clausen-Linien) har vist et utvivlsomt tysk Flertal i et Bælte, der strækker sig til en Linie Nord for Højer, Nord for Tønder, Nord for Ravsted, Nord for Tinglev (offentlig kaldet „Tiedje-Bæltet“), og har saaledes bekræftet, hvad der allerede i Valdemars gamle Jordebog kom til Udtryk i Distriktsinddelingen i Slesvig, nemlig, at disse Omraader aldrig har hørt til det egentlige Nordslesvig, men til det blandede Mellemlesvig, der omfatter lige saa utvivlsomt tyske som utvivlsomt danske Kommuner, og i hvilket Afstemningen burde foretages i Kommuner. En nærmere Motivering af denne nationale Sammensætning mellem den nævnte Demarkationslinie (Bernstorff 1864) og den i Fredstraktaten fastsatte Demarkationslinie (Clausen) gives i Bilaget „Den nationale Lagdeling o. s. v.“ (S. 14ff.). Paa Grundlag af Valgresultaterne, saaledes som disse er statistisk fastsat og forarbejdede i dette Bilag, anmoder derfor den tyske Rigsregering — under samtidig Henvielse til, at den tysksindede Befolkning allerede paa Forhaand er blevet forfordelt ved Omstændighederne og Reguleringen af Afstemningen — ærbødigst

den høje Internationale Kommission om at gøre Brug af sin Fuldmagt og at tage fuldstændigt Hensyn til Valgresultaterne, naar den nu skal drage Grænsen („paa Grundlag af Befolkningens Afgørelse“). Hvis den høje Internationale Kommission absolut upartisk anvender dette Princip om Ligeberettigelsen af de Livsinteresser, der kommer til Udtryk i „Befolkningens Ønske“, vil den skabe et Forbillede for alle ikke blot i Tyskland, men i hele Mellemeuropa kommende nationale Afstemninger, ligesom den ved en Regulering, ved hvilken „intet af de interesserede Folk lider Skade“, vil skabe et varigt Grundlag for fremtidig Tilfredshed blandt Nationerne.

De „geografiske og økonomiske Hensyn“, der skal iagttages ved en Landsdels Afstaaelse, bestemmes af vedkommende Territoriums Forhold til den tidligere Stats Enhed og ved dets indre Vekselsforhold. Det er utvivlsomt, at ligesom Agrarlandet Danmark har ogsaa det tilgrænsende, hidtil tyske Nordslesvig sit naturlige Afsætningsomraade ud over Slesvig-Holsten i hele det tyske Rige. Det omstridte Omraades 1000-aarige økonomiske og administrative Samhørighed med Slesvig-Holsten og dets stærke og kraftige Medarbejde i Tysklands økonomiske Udvikling i et halvt Aarhundrede statuerer en økonomisk Solidaritet i hele Landet lige til den gamle Grænse, saa at det overhovedet ikke er muligt at gennemføre den nationale Selvbestemmelse uden stærk økonomisk Splittelse. For saa vidt bestaar der en økonomisk Forbindelse, som aldrig kan tilvejebringes i modsat Retning; thi en Forening med Danmark tvinger det ramte Omraade til fuldstændig økonomisk Omdannelse, saa meget mere som den i første Række kun kan føre til en Skærpelse af det danske Landbrugs Overproduktion. Lige saa ubestrideligt er det, at Slesvig som Led i det tyske Rige bedre end i det industrifattige Danmark har Garanti for at faa de vigtigste industrielle Raaprodukter og de billigste færdige Fabrikata. Disse almene nationaløkonomiske Synspunkter turde derfor paa Forhaand paalægge den høje Internationale Kommission en indskrænkende Løsning ved Fastsættelsen af Grænselinien.

Denne økonomiske Enhed er dog af forskellig Styrke. Som det blev sagt allerede i Indledningen, følger det økonomiske Liv i Hælene paa det nationale. Efterhaanden som Nord og Øst (Haderslev og Sønderborg) under den nationale Udvikling i stigende Grad sjæleligt skilte sig fra det tyske Folk, indtraadte ogsaa en økonomisk Løsnelse. En Tendens til Udvikling i Retning af „Staten i Staten“ dokumenterer den danske Bankdirektør Hübbers Skrifter for Pengemarkedet. De viser imidlertid samtidig, hvordan denne Udvikling indskrænker sig til de tre nordligste Kredse, som kan udskilles uden paa nogen dødbringende Maade at sønderrive Markedet for den Dels Vedkommende, der bliver ved Tyskland. Enhver Forskydning af Grænsen herudover i sydlig Retning river imidlertid i lige Grad folkeligt og økonomisk uheldelige Saar i den levende tyske Nationalitet, hvilke aldrig kan føre til en endelig Udvikling, som kan garantere Freden i Fremtiden. (Jævnfør hermed Bilag 2: „De økonomiske Momenter o. s. v.“ S. 19ff.)

Flensborg er som Industri- og Handelsstad overvejende henvist til Forbindelsen med Tyskland; den er det økonomiske Centrum for Hertugdømmet Slesvig og havde stor nationaløkonomisk Betydning for Nordslesvig, men var selv overvejende uafhængig af dette Omraade. Nordslesvig vil, naar dets tidligere Nordgrænse aabnes, i hvert Fald vende sig fra Markedet i Flensborg, selv om Byen skulde blive dansk, saa at Flensborg i sidstnævnte Fald (afskaaret Syd fra, under Tryk Nord fra) enten maatte gennemføre en hensynsløs Konkurrencekamp med de andre nordslesvigske Byer, til disse blev lagt fuldstændig brak, eller selv helt bukke under og blive lagt øde. Saaledes mødes Byens egne Interesser og de økonomiske Interesser i det øvrige tyskforblivende Slesvig i den Retning, at Flensborg ubetinget maa blive ved med at være tysk, hvilket jo ogsaa Afstemningen utvivlsomt har godtgjort som Befolkningens Ønske. Men saa maa man ogsaa paa retfærdig og grundig Vis værdsætte denne Provinsens ledende Bys Livsnødvendigheder og overlade den dens naturlige Virkekreds uden kunstigt at indsnævre denne. Naar nu imidlertid i Fredstraktaten Nordangels inkl. Lyksborgs Inddragelse i Afstemningsomraadet aabenbart er sket ud fra det Synspunkt, at Byen i Flensborg ejer Fjorden, og de tilstødende Landsbyer og Flækker trods utvivlsomt tysk Befolkning maatte følge et dansk voterende Flensborg, saa maa i Følge det samme Princip Flensborg beholde det vestlige Opland til et tysk voterende Flensborg og Fjordens nordlige Bred. Det stemmer ogsaa overens hermed, at Landkredsen Flensborg og Landkredsen Aabenraas Territorier, der ligger Syd for den foreslaede Demarkationslinie (offentligt kaldet Tiedje-Lien), økonomisk udelukkende er henvist til Flensborgs Marked, og til Forbindelsen med Byen har Brug for Jernbanelinien Flensborg—Sønderborg til Øst for Ringenæs, medens Jernbanelinien Lundtoft til Bjernstrup overlades til det fremtidige Danmark, og det foreslaas at nedlægge den. Tinglev henviser derimod helt til Flensborg. Af den Grund bør Provinsens Hovedbane overlades Flensborg til Nord for Tinglev.

Man kan heller ikke sige, at andre mindre Kommuner som Sønderborg og Aabenraa herved indskrænkes paa en utilbørlig Maade, da Forbindelserne til Lands (Sidebaner) og til Vands opretholdes mellem disse Byer, der selv bliver bevarede for den fruede Konkurrence fra Flensborg. Den Clausenske Bloklinie er derimod umulig, fordi den som Grænselinie flere Gange paa Kryds og paa tværs gaar hen over Farvandet i Flensborg Fjord og strangulerer Flensborgs lokale Udfoldelse mod Nord¹⁾.

De samme Betæneligheder bestaar ogsaa for Vestkystens Vedkommende; af Hensyn til nogle danske Sprogsplinter i Tilslutning til den frisiske Marsk er Bloklinien trukket saaledes, at den skiller den anerkendt frisiske Ø Sylt fra dens naturlige Fastlandshavn Højerluse og gennemskærer Lister Dyb, der afgjort hører til Sylt. Det naturlige Hensyn til Trafikken saa vel som Frisernes enstemmige Protest viser, at Højer og Lister Dyb samt Højerluse maa blive ved Tyskland. Den nærliggende Rømos ubetydelige Handel og Trafik vil ikke lide under dette, da Øen beholder de Dyb, der hører til den, nemlig Rømødyb og Juvredyb. Desuden svarer den tyske Flertalsvillie i Byerne Højer og Tønder ogsaa til deres overvejende økonomiske Orientering Syd paa; dette bekræftes eftertrykkeligt af den Omstændighed, at Byen Tønders Handels- og Industrikræde i en Adresse til den høje Internationale Kommission erklærer ikke uden en fuldstændig økonomisk Deroute at kunne overleve en Adskillelse fra det sydlige økonomiske Omraade. Det indrømmes, at Landskabet om Møgeltønder har tilkendegivet et stærkt nationaldansk Sindelag, til hvilket sikkert ogsaa svarer økonomiske Forbindelser Nord paa. Hensynet til de vanskelige Dræningsforhold i hele Marskbækkenet gør det derfor ønskeligt, at Linien drages Nord for Højer, Vest for Bønderby, Syd for Sønderby, Nord for Sydfeld for derefter i Overensstemmelse med vedføjede Kortskitse at blive trukket mod Nord og gennem Tønder Kreds.

Fra dansk Side betones Sogne-økonomiske Enhed, men dog stærkt overdrevet. Navnlig skal der peges paa, at Sogne-Landsbyerne i dette Bælte har et overvejende tysk Flertal, og kun de tilstødende landsbyagtige Samfund (Annek—Landsbyer) kan opvise dansk Flertal. Men i Sognelandsbyerne samler sig, hvad enten de har dansk eller tysk Flertal, den aandeligt og industrielt fremskredne og fjerne Befolkning, medens i de tilstødende Landsbyer sædvanligvis de Indbyggere findes, der ikke selv er i Stand til at overtage nogen Ledelse. Naar derfor den foreslaede Linie saa vidt muligt tager Hensyn til Sogneenhederne, bør det dog ikke gaa saa vidt, at der øves Vold imod de aandeligt og økonomisk førende Centre af de tilstødende Befolkningsdele. De Landsbyer og Flækker, der er løst fra deres Sogne, kan uden større Ulejlighed indlemmes i et Nabosogn enten Nord eller Syd for den nye Grænse.

Som økonomisk Synspunkt for den mellemste Landryg maa Landbrugets Orientering og Driftsindstilling efter hele det økonomiske tyske Driftsfællesskab være afgørende, medens de enkelte Landsbyers Forbindelse indbyrdes kun kan komme i Betragtning som Biomstændighed. Desuden maatte Hensynet til Jernbanens Linieføring f. Eks. Løgumkloster—Assith—Aabenraa tale et afgørende Ord med, medens den tyske Rigsregering ved Møgeltønder er rede til paa sin Side at forlægge Jernbaneforbindelsen Tønder—Højer til Syd for den foreslaede Grænse.

Selv for Hensynet til Handel og Samkvem kommer Hensynet til de agrariske Synspunkter, baade hvad Jordens naturlige Beskaffenhed og Arten af Landbrugsproduktionen angaar. Landbruget i Afstemningsområdet kendetegnes navnlig af Kvægopdrætning med efterfølgende Kvægfødning i de slesvigske Marskegne. Da anden Zone og navnlig den frisiske Marsk ved Afstemningen har tilkæmpet sig national Ret til at forblive ved Tyskland, maa der tages skaansomt Hensyn ogsaa til de bestaaende Livsvilkaar for Landbruget, saa meget mere som Slesvigs aarhundredgamle statslige, nationale og økonomiske Samhørighed taler for, at man tager Hensyn til den naturlige økonomiske Situation. Marsken har økonomisk Krav paa saa vidt muligt at beholde dens hidtidige Opdrætningsgebet, navnlig dens gamle Marked for Indkøb og Afsætning af Kvæg, Byen Tønder. Tønder selv vil absolut blive lagt øde, hvis den ikke uden at hindres af nogen Grænse beholder denne Afsætningstrafik paa Tyskland. Dersom Grænsen bliver draget Syd for Tønder, vil Byen nok formelt beholde Opdrætningsområdet Nord paa. Men det er for enhver Sagkyndig utvivlsomt, at et dansk Nordlesvig ligesom det øvrige Danmark maa indstille sit Landbrug paa Mælke- og Smørproduktion, da det i lige høj Grad mangler de naturlige Betingelser for Græsfødning og et nævneværdigt Afsætningsgebet i Landet selv. Man kan derfor heller ikke indvende, at f. Eks. den Tønderske Marsk burde indlemmes i Danmark sammen med de nordlige Opdrætningsomraader, da Marsken, bortset fra, at den er en ubestridelig frisisk Bestanddel af det sammenliggende Nordfrisland, i saa Fald vilde blive inddraget ogsaa i de Vanskeligheder, der følger med en Omstilling af de økonomiske

¹⁾ Jvf. vedl. Memorandum fra Flensborgs Magistrat, ang. Byens geografiske, økonomiske kulturelle og politiske Forhold. Flensborg, Heinrich Hoppe, 19:7, 24 Sider med 2 Kort.

Forhold. Marsken vil de da ikke blive bestaaende som Græsfedningsgebet, men maatte som fordom atter gaa over til Agerbrug, hvilket vilde være forbundet med en uhyre Belastning af Inventar og Bygninger.

Ogsaa med Hensyn til Landets geologiske Opbygning synes det af økonomiske Grunde nødvendigt, at den fremtidige Grænse bliver forlagt betydeligt Nord for Bloklinien. Tidevands-området for den frisiske Marsk strækker sig til Nord for Aabenraa henholdsvis betydeligt Nord for Flensborg Fjord. Hvis man ikke ønsker paa Forhaand at skabe Forudsætning for de modbydeligste Grænsenstridigheder, burde man tage Hensyn til, at det frisiske Vandsystem og dets Munding ved Højerluse i Forbindelse med et tilstrækkeligt Tidevandsgebet bliver fri for fremmed Statsoverhøjhed. Ogsaa paa det tønderse Gestomraade er Forholdene noget lignende, da der fra Skedebæks, Sønderaas, Geilaas o. s. v. Kildegebet fra hinsides Aabenraas Kredsgrænse uafbrudt danner sig eller er i Færd med et danne sig Vandsamlinger, hvis Virkekreds udstrækker sig til begge Flodbredder. Det er ikke nødvendigt at give nogen særlig Forklaring af, at man ikke forlægger Grænselinier til saadanne Bækkes Dale, men at man i Vertikalresp. Segmentlinien maa forlægge Grænselinien saa langt ind det øvre Lobs Omraade resp. Kildegebet, at man saa vidt muligt undgaar at skade de lavereboende ved Reguleringer af Tidevandet ¹⁾.

Beskyttelsen af Flensborgs Søfartsvej vilde geografisk nærme sig en Grænselinie gennem Wenningbund og Nybelnor. Denne vilde ogsaa svare til Fremgangsmaaden i 1864, ved hvilken 8 slesvigske Sogne ved Kolding Fjord udtrykkelig blev overladt Danmark, og Grænsen blev lagt ved Hejlsminde. Det stærke nationaldanske Element paa Broager fremtvinger i begge Nabostaters Interesse en sydligere Grænse. Den af den tyske Rigsregering foreslaaede Demarkationslinie gaar gennem Flensborgs Yderfjord, men det er en Forudsætning, at der til Beskyttelse af Tysklands Søfartsvej udmaales en forkortet dansk maritim Højhedsgrænse; den naar Landet ved Ringenæs' østlige Kommunegrænse, følger denne til Tyrsbøls nordlige Kommunegrænse og gennem Kvers Sogn. Skulde Hensynet til det danske Flertal i Tyrsbøl og den Omstændighed, at det hører til Kvers Sogn, tale for dets Tilslutning Nord paa, vilde Tyskland være rede til at give Afkald paa det og at forlægge Jernbanelinien Syd paa. I modsat Fald maa Demarkationslinien løbe Syd for Lundtovt, idet dog Jernbanetracene bliver ved Tyskland, Syd for Vilsbæk, Nord for Geilaa og udmunde i Aabenraa Kredsgrænse.

Paa den mellemste Landryg har Kommunerne G a a s k j æ r , L a v t r u p og V o l l e r u p som Følge af tysk Flertal Krav paa Tilslutning Syd paa, saa meget mere, som de sammen med de dansk voterende Kommuner Smedager og Todsbøl, der omgives af dem, er økonomisk forbundne med Flækken Tinglev. Mellem Lavtrup og Stoltelund Kommuner trænger en Snip Eng- og Agerland sig ind, der i Forvejen tilhører Folk i Stoltelund og derfor kan adskilles fra Bjærndrup Kommune. Fra Vollerup følger Demarkationslinien Aabenraa Kredsgrænse til Alslev søndenaa mod Vest. Den Omstændighed, at Fogderup, Korup og Hessel Kommuner er økonomisk forbundne med deres Sogn Ravsted, taler for, at man lader dem blive under Tyskland; dog er det muligt at foretage en Ændring af deres kommunale Forhold Nord paa. Af den Grund foreslaas som eventuel Linie en Demarkationslinie Nord for Havsted, Nord for Ravsted, Nord for Hynding, Nord for Øster-Højt. Naar man følger Hovedforslaget videre, maa Demarkationslinien føres igennem mellem de to Byer Alslev, for at Sidebanen Løgumkloster—Aabenraa kan forblive ved Danmark. Den fører videre Nord for Øster-Højt, Nord for Mosebøl, Nord for Høglund; i disse Byer er der t i l n æ r m e l s e s v i s lige nationale Flertal, naar man tager de i Betragtning, der er bleven berøvede deres Stemmer ved Terminen (1. 1. 1900). Økonomisk er de helt knyttede til Tønder. Linien gennemskærer Forlandet ved Tykskov, der mod Syd springer frem i en Spids, og løber Nord og Vest for Abild, Øst for Gallehus, Øst for Møgeltonder, Syd for Sønderby, Nord for Sydfeld, Syd for Bønderby, Nord for Rudebøl, Nord for Højer til Vaderne. Der er det af Hensyn til Højermundingen nødvendigt at foretage en særlig Opmaaling af Søgrensens, saa at Jordsand og Lister Dyb bliver under Tyskland.

Ved den foreslaaede Linie fremkommer der mellem den og Clausen-Linien i ovennævnte Bælte et Flertal af 6,735 tyske Stemmer mod 5,658 danske Stemmer, og der tages Hensyn til den økonomiske og nationale Situation paa en for begge Parter taaelig Maade. Særlig smerteligt var det for den tyske Rigsregering at maatte give Afkald paa de umiddelbart tilstedende stærke tyske Mindretal, ja, selv Flertal (Løjtved) Nord for Linien. Medbestemmende var i saa Henseende Ønsket om ved en retfærdig national Udligning selv at bringe Ofre for ogsaa af Danmarks gode Villie at kunne forlange et saadant med Hensyn til de danske Flertal i de

¹⁾ Jvf. „Die wasserrechtlichen Unmöglichkeit der Clausenlinie.“ Memorandum fra Retsudvalget, udgivet af Landraad Böhme, Tønder; kan faas gennem det tyske Udvalg for Hertugdømmet Slesvig i Flensborg.

nærliggende Landsbyer. Baade paa tysk og dansk Side bliver der bevaret et usønderrevet Vej- og Jernbanenet som Trafikaare for Befolkningen, saa at denne Demarkationslinie under de angivne Forhold kan betragtes som en for Tyskland endnu taalelig Landegrænse.

Den tyske Rigsregering er besjælet af Ønsket om et godt Forhold til den danske Nabostat og vilde gerne ved den yderste Imødekommenhed bidrage sit til en definitiv Regulering af det slesvigske Spørgsmaal. Den stoler paa, at den danske Regerings og den danske Rigsdags Ønske (jvf. Rigsdagsresolutionen af 23. Oktober 1918) om, „at ingen af de to Magter vilde lide Skade derved“, ogsaa er i Overensstemmelse med den Internationale Kommissions Retfærdigheds-villie. Ved den foreslaaede Demarkationslinie beholder begge Stater tilnærmelsesvis ens Mindretal af Tyskere Nord og Danske Syd for Landegrænsen, og samtidig bevares de økonomiske Centreer i disse Omraader for Befolkningen. Kun hvis den foretagne Løsning sker ud fra rent nationale Synspunkter, kan den tyske Rigsregering forsvare denne Afgivelse fra den slesvig-holstenske Folkevillies historiske Krav, hvilken Villie er baaret oppe af hele det tyske Riges nationale Villie. Endnu føler hele Slesvig-Holsten enhver Delingslinie som en Uretfærdighed. Thi den gaar ikke blot gennem Landets gamle Enhed, men paa Grund af Indbyggernes nære Slægtskabs- og Naboforhold gennem de enkeltes Familier og Hjerter. Viser imidlertid Fremtiden, at der takket være den Internationale Kommissions Klogskab er blevet draget en Linie, som er taalelig for begge Parter, vil de nu saa højtgaende nationale Lidenskabers Bølger lægge sig, og en nabovenlig Aand vil efterhaanden kendetegne Forholdet mellem Tyskland og Danmark. Det er endnu muligt for den høje Internationale Kommission at skabe en taalelig Udligning i Slesvig. Den tyske Regering anmoder derfor den høje Internationale Kommission om at anbefale det øverste Raad i Paris at acceptere ovennævnte Demarkationslinie som fremtidig Grænse mellem Tyskland og Danmark.

Modtag, Hr. Præsident, Forsikringen om min udmærkede Højagtelse!

sign.: K ö s t e r.

Bilag 1.

Den nationale Lagdeling i Slesvig i Henhold til Folkeafstemningens Resultater.

„Paa Grundlag af Befolkningens Afgørelse, der skal træffes paa Betingelser, som sikrer den fulde Valgfrihed“, skal den nye Grænse mellem Tyskland og Danmark drages. De Afstemninger, der var fastsat i dette Øjemed, har nu fundet Sted, saaledes at man kan benytte Resultaterne til paa Grundlag af dem at give en Fremstilling af den nationale Lagdeling i Slesvig.

Principielt maa der rejses vægtige Indvendinger mod den Fremgangsmaade, der er benyttet ved Afstemningen. Som allerede antydet i Fredstraktatens § 110 gennem Forbeholdet med Hensyn til de økonomiske og geografiske Betingelser har Lovgiveren ikke kunnet finde nogen naturlig, men kun en vilkaarlig Enhed inden for Afstemningsraadet og af den Grund differentieret det for Afstemningens Vedkommende, idet han har delt Omraadet i Bælter og behandlet Afstemningsbetingelserne forskelligt (mod Nord Afstemning en bloc, mod Syd i Kommuner). Heller ikke er der i den ulige Behandling af Vælgerne i første og andet Afstemningsbælte blevet sikret nogen ensartet Valgfrihed. Den tysksindede Befolknings Ønske om at blive ved Slesvig-Holsten stod til Dels under fjendtlige Bajonetters Tryk, under Trykket af Tysklands økonomiske Nød og Modpartens snigende agitatoriske materielle Hvervningsforsøg. I Stedet for Tysklands Krav paa, at hele Afstemningsomraadet skulde adspørges paa een Dag, bliver Befolkningen i det blandede Omraade og de økonomisk betydeligere Byer paa den mellemste Landdryg, men navnlig Flensborg, som Følge af Afstanden mellem Afstemningsdagene truede med økonomisk Splittelse af deres Livsnødvendigheder og derved vildledt i deres nationale Villie. Skulde Afstemningen i Bælter tilfredsstillende „Befolkningens Ønske“, maatte de gamle historiske Begreber for Nord- og Mellemslesvig holdes adskilte, medens den saakaldte Clausen-Linie paa uretfærdig Vis sønderlemmer Mellemslesvig. I Henhold til Valdemars Jordebog og mange danske Kort fra tidligere Tid har Nordslesvigs Grænse fra gammel Tid været Nord for Tønder — tæt Syd for Aabenraa. Hverken Slogsharde eller Ellum-Syssel har nogensinde hørt til Nordslesvig. Ved denne Lejlighed maa endnu tages i Betragtning, at Fredstraktaten i Følge rigtig Anvendelse af Indfødsretten nok har givet de udvandrede Stemmeret, men har berøvet alle dem Stemmeret, der har været bosiddende her siden 1900, altsaa i næsten en Menneskealder, og som her har fundet deres Hjem, deres Husstand, deres Hverv, deres Slægt og Venner og derved er blevet faste Beboere, i hvert Fald for saa vidt de har været bosiddende her i det mindste fra før den 5. August 1914. Som Følge af disse Indvendinger maa hele Afstemningsprocessen erklæres for at være en uretfærdig Forskydning af Resultaterne i de tyske Slesvigeres Disfaveur, saaledes at man kun relativt kan benytte den som Grundlag for Fastsættelsen af en retfærdig national Grænse.

Hele Afstemningsomraadet med samt dets Valgresultater maa som E n h e d lægges til Grund for Grænsens Fastsættelse. Den voldelige og vilkaarlige Clausenlinie har ganske vist et formelt Rygstød i Fredstraktatens § 109; men Lovgiverens Ledemotiv er B e f o l k n i n g e n s Ø n s k e, altsaa ogsaa Hensynet til de tysksindede Slesvigeres nationale Selvbestemmelseret, og i Henhold til Fredstraktatens § 110 har den høje Internationale Kommission uindskrænket Fuldmagt til at drage en retfærdig national Grænse paa Grundlag af Afstemningsresultaterne. En stiv Fastholden ved Clausen-Linien vilde være en utaaelig Lænke om den frie Afgørelse. I Fredstraktaten har Clausen-Linien kun en formel Betydning for Afstemningens Modus. Den ledende Idé for Fastsættelsen af Grænsen er Befolkningens Villie. Valgbestyrerernes Formænd har, efter endt Valg, offentligt og officielt meddelt den Internationale Kommission Resultaterne af Afstemningen i Kommunerne ogsaa i det nordlige Afstemningsdistrikt, og disse danner et nogenlunde tilstrækkeligt Grundlag for Fastsættelsen af en virkelig retfærdig national Grænse.

Den Del af Mellemslesvig, der er indbefattet i andet Bælte, har unægtelig tilkendegivet et rent tysk Sindelag¹⁾. For hele anden Zones Vedkommende er der ved Hjælp af Sprogsta-

¹⁾ Jvf. vedføjede T a b e l l e r.

tistikken konstateret kun 8.513 Dansk-talende d. v. s. 9,14 Procent. De fleste af disse Dansk-talende har fra gammel Tid været Hjemmetyskere. Naar alligevel Antallet af de danske Stemmer udgør en højere Procentsats, maa dette forklares som et Resultat af Danmarks økonomiske Propaganda, der har gjort Indtryk paa de af Hunger plagede fattigere Indbyggere, hvis Tyskhed dog ikke er blevet udsløttet trods deres danske Stemmer. Dersom man vurderer saadanne Stemmer rigtigt, kan det ikke miskenes, at hele det andet Bælte, men navnlig Flensborg, ubestrideligt bør forblive tysk.

„Flensborg ejer Fjorden“, saaledes lyder det Princip, ud fra hvilket Ententens danske Raadgivere har foreslaaet denne at inddrage de rent tyske Kommuner paa Fjordens Sydbred i Afstemningsomraadet, hvad Ententen er gaaet ind paa. Da nu Flensborg ved Afstemningen har tilkendegivet sit utvivlsomt tyske Sindelag, maa det mod Nord umiddelbart tilstødende økonomiske Omraade med en blandet Befolkning med store tyske Mindretal af Hensyn til Livsbetingelserne i en By paa 60.000 Indbyggere forblive under Tyskland: det er Flensborg Landkreds ogsaa Nord for Clausen-Linien (547 Tyskere og 801 Danskere) og de sydlige Sogne i Aabenraa Landkreds, der økonomisk er intimt forbundne med Flensborg, og som har deres økonomiske Livsaare dels i Skibsfarten paa Fjorden, dels i Jernbanelinien Flensborg—Torsbøl—Ringnæs og har tilvejebragt 648 tyske og 1281 danske Stemmer; men dertil kommer, at man i disse Kommuner kan notere et særlig stort Antal, navnlig tyske Arbejdere, som er blevet berøvet deres Stemme. Den nærmere nationale Statistik findes i vedlagte Tabeller og den vedføjede Kortskitse. Hvad de økonomiske Betingelser angaar, henviser vi til vedlagte økonomiske Memorandum „De økonomiske Momenter i Afstaaelsesspørgsmaalet“. (Jvf. Bilag 2, S. 19.)

Da Ententens Raadgivere udelukkende har været Danskere eller frafaldne Tyskere uden Rygstød i Befolkningen, maa det danske Materiales Urigtighed betones ogsaa i Enkeltheder. For Indlemelsen af anden Zone er der blevet gjort forskellige Synspunkter gældende:

1. Afstemningen til det nordtyske Forbunds Rigsdag i 1867. Det vidtbekendte Kort af Rosendal¹⁾ angiver den daværende Afstemningslinie Nord for Tønder, Syd for Flensborg. Bemærkelsesværdigt er det, at der dengang ikke var Tale om at udvide de danske Krav yderligere med Hensyn til mellemslesvigsk Land, endslige da til Søholm Aa. Dette fremgaa ogsaa af de dengang hemmelige, først i 1919 med den danske Regerings Samtykke offentliggjorte Memoranda over de af Preussen initerede Forhandlinger med den danske Regering om en Afstemning i Henhold til Artikel 5 i Prager Freden²⁾.

Disse Betænkninger taler umiddelbart mod de nuværende overdrevne danske Krav, saaledes som de er kommet til Udtryk i den danske Rigsdags sidste Beslutning (Febr. 1920)³⁾, naar den har vedtaget kun at fejre en Genforening ved Anneksion af hele Afstemningsomraadet. Den tyske Rigsregering kan ikke indstændigt nok henvise til disse danske Betænkninger, der blev officielt bekræftede umiddelbart efter Tabet af Slesvig. Ogsaa det danske Blad „Fædrelandet“ Nr. 277 for den 28. November 1866 skrev dengang ordret: „Det er sandt, at Flensborg i national Forstand ikke er nogen dansk By, thi den er jo netop den første By, hvor Sprogene mødes“⁴⁾. Flensborgs Votum dengang, der opviste et ringe dansk Flertal, er ikke grundet paa noget nationalt Sindelag, men paa økonomisk Bekymring med Hensyn til de endnu uklare tyske Forhold og er ikke blevet gentaget i den Form.

2. Danmark begrunder endvidere sit Krav paa anden Zone med Henvisningen til, at Dansk er det daglige Sprog blandt Mellemslesvigs Landbefolkning. Hvor tvivlsom denne Henvisning forekommer Danskerne selv, viser det ovennævnte Kort af Rosendal og den Sprogstatistik, Museumsdirektør Mackeprang, København, har udarbejdet (Gads danske Magazin, Marts 1919). Den fuldstændig urigtige Sprogstatistik i det bekendte Manuel Historique de la Question de Slesvig, 1906, udgivet af Franz von Jessen, som den danske Sagkyndige Clausen havde optaget (Carte Linguistique de Slesvig), er i Fjor atter utrykkelig blevet tilbagekaldt af denne⁵⁾. Hans Upaalidelighed er bevist i vedlagte Tabel Side 24. Det kan ikke betones tilstrækkeligt, at den pladanske Dialekt i Mellemslesvig benyttes ogsaa af den nationaltsindede tyske Befolkning.

1) Rosendal, Sønderjylland 1912, Odense.

2) Den væsentlige Del af Teksten i denne danske Betænkning findes under Overskriften „Det danske Program for Nordslesvigs Genforening med Danmark 1866“ i Tilskueren, København, Junihæftet 1919.

3) Jvf. Nationaltidende 22. 2. 20, Nr. 15. 815, Deutsche Allgemeine Zeitung 23. 2. 20, Nr. 98. Det drejer sig dog ikke om en Beslutning, men kun om et Forslag (Udg.).

4) Gengivet efter den tyske Tekst.

5) Jvf. Berlingske Tidende 13. Okt. 1919.

3. Endelig er der fra dansk Side blevet forelagt en Del Petitioner (jvf. „Mémoire sur la Question du Slesvig danois“, Side 27) for Anneksionen af Mellemlesvig. Disse Petitioner indeholder et aabenlyst Falskneri. I den som Bilag for Noten vedføjede Petition hedder det i den tyske Tekst „man wünsche Gelegenheit zu bekommen, kundzutun, ob (om) man mit Dänemark vereinigt zu werden wünsche“. — Dengang drøftede den franske og danske Presse en Anneksion af Slesvig uden Afstemning! — I den ved Siden af trykte danske Tekst hed det imidlertid: „... kundgøre, at (daß) man vil forenes med Danmark“.

Der kan saaledes ikke gøres nationale Grunde gældende for en Anneksion af Mellemlesvig. Tværtimod beviser andet officielt dansk Materiale, at Befolkningens fælles tyske Sindelag og saa kulturelt og nationalt naar langt Nord for Clausen-Linien; jævnfør f. Eks. Clausens Kort „Frontière Sud du Slesvig Septentrional“, Appendiks til Manuel historique etc., paa hvilket Videnskabsmandens Samvittighedsfuldhed staar i Modstrid med Politikereens Erobringslyst. Ogsaa de kartografiske Tabeller i Mémoires sur la Question etc.¹⁾ beviser, at Danskhedens Overvægt er svundet ind i det Bælte af første Zone, som vi gør Krav paa, og at tysk Kultur og Presse har Forrangen. Uden iøvrigt at anerkende Professor Clausens tendentiøse Fremstilling²⁾ fremgaar det selv af hans Angivelser, at den danske Presse kun har fundet ringe Udbredelse Nord for Tønder og Nord for Flensborg i Sammenligning med Nord paa, samt at Bygningen af de danske Forsamlingshuse i dette Omraade ikke skyldes en Trang i Befolkningen, men et politisk Fremstød fra Irredationalisternes Side: de er nemlig gennemgaaende bleven byggede efter 1910. Ogsaa de fleste danske Folkebiblioteker i dette blandede Omraade er sene Propaganda-Stiftelser (fra 1909), og Benyttelsescifrene, der dog ikke er angivne, vil ikke i noget Tilfælde kunne værdsættes politisk, da ogsaa tysksindede Slesvigere gerne har betjent sig af dansk Skønlitteratur. Hvor uforsvarligt endelig Clausen har angivet Sproglinien, viser vel bedst Joldelund Distrikt, i hvilket der i 1910 faktisk kun fandtes 17 dansktalende af 924 Indbyggere. Dette turde være et tilstrækkeligt Bevis for, hvor upaalidelige de danske Betænkninger er.

I over et halvt Aarhundrede har Danskerne betegnet Bæltet Syd for en Linie: Nord for Højer, Nord for Tønder, Nord for Ravsted som den „truede Karré“, i hvilken der længe før 1864 levede en stærk Hjemmetyshked med dansk Hjemmesprog. I denne Forbindelse maa man lægge Mærke til, at det aandeligt og industrielt førende Lag koncentrerer i Sognene, og at det, naar Stemmerne skal vurderes forskelligt, er nødvendigt at taksere disse højest, selv om de, som i dette Tilfælde, tilkendegiver et tysk Sindelag.

En Rekapitulation af ovennævnte enkelte Momenter fører os tilbage til to Principper: 1. „Befolkningens Ønske“, 2. „Afstemningsomraadets Enhed“.

Afstemningsomraadets Enhed er relativ klar i Sammenligning med andre Afstemningsomraader, idet Omraadet paa de to Sider begrænses af Østersøen og Vesterhavet, og Nordgrænsen var givet gennem den gamle historiske Grænse. Havde de allierede og associerede Magter ladet hele Hetrugdømmet Slesvig stemme i Kommuner, vilde Hertugdømmets overvejende tyske Karakter utvetydigt være kommet til Udtryk; som Følge af den vilkaarlige Demarkationslinie fra Søholm Aa til den sydlige Bred af Flensborgs Yderfjord er Sognene til Dels bleven sønderrevne, og i hele Afstemningsomraadet er der paa Forhaand kun blevet inddraget et tysk Mindretal. Denne Afstemningsomraadets kunstige Enhed deler sig nu tydeligt i tre Befolkningselementer: mod Syd har hele anden Zone vist sig at være et tvivlsomt tysk-sindet Omraade med et Enklave paa kun tre smaa danske Flertal paa Før, mod Nord har første Zone gennem de officielt og offentligt meddelte Resultater af Afstemningen i Kommuner umiskendeligt givet sig til Kende som lige saa tvivlsomt dansk, som anden Zone har erklæret sig for at være tysk, hvorimod den sydlige Halvdel af første Zones Distrikt har vist sig at være af blanded Nationalitet og af uensartet politisk Sindelag. Skulde der afstemmes i Bælter, havde man maattet adspørge netop dette Omraade i Kommuner, nemlig den nordlige Del af Tønder Kreds, Aabenraa Landkreds og en Del af Flensborg Kreds Nord for Clausen-Linien, medens hele anden Zone havde haft samme Ret til at blive hørt en bloc som den tidligere første Rigsdagsvalgkreds Haderslev—Sønderborg mod Nord. Saaledes har Fredstraktatens Bloklinie gendrevet sig selv ved Afstemningen. Da nu denne Linie ved Afstemningen autentisk og statistisk har vist sig at være en Fejltagelse, vil den høje Internationale Kommission sikkert ikke for Tid og Evighed fastsætte denne Fejltagelse; skulde, hvad man dog paa Grundlag af Fredstraktaten med Rimelighed kan betvivle, den danske

¹⁾ Mémoire sur la question du Slesvig danois présenté à la conférence de la paix des hautes puissances alliées et associées par ordre du gouvernement royal danois. — Indholdet stemmer i det væsentlige overens med H. V. Clausen, Før Afgørelsen, København, Gyldendals Forlag, 1919.

²⁾ Clausen synes at være urigtig betjent af sine Tillidsmænd.

Offentligheds Paastand bekræfte sig, at den internationale Kommission ikke har uindskrænket Fuldmagt til at fastsætte Grænsen, tør man dog vente af dens Retfærdighedssans, at den paa sin Side vil henvende sig til de allierede og associerede Magters Øverste Raad i Paris og der foreslaa en saadan definitiv Grænse, at denne svarer til Kendsgerningernes urokkelige Sandhed og Hensynet til en ærlig Folkeforstaaelse. De øverste lovgivende danske Myndigheder har principielt sluttet sig til disse Grundsætninger. (Jvf. Referater af Rigsdagens fortlørlige Møder den 23. Oktober 1918, 3. April og 12. Maj 1919.)

Da paa Grund af Afstemningsresultatet en Debat om anden Zone overhovedet ikke mere er mulig fra tysk Side, er der ikke andet for os at gøre end at føre Bevis for, at den sydlige Del af første Zone har givet et utvivlsomt tysk Flertal. Hvad angaar dens økonomiske Betydning og Livsvilkaar, henvises til det andet Bilag S. 13 f. Grænsen for denne sydlige Del er offentlig bekendt under Navn af Tredje-Bæltet. Det drejer sig om de fire nationale Centrer Højer, Tønder, Ravsted og Tinglev. Den foreslaaede Linie lader 69.493 Danskere og 18.496 Tyskere blive mod Nord i et Bælte, som Danskerne efter vor Mening har utvivlsomt Krav paa, selv om der findes stærke tyske Mindretal. Heroverfor staar i Tredje-Bæltet et tysk Flertal paa 6.735 Tyskere mod 5.658 Danskere. Navnlig har Tønder Kreds tilkæmpet sig Ret til for den langt overvejende Dels Vedkommende at blive ved Tyskland: for Tønder alene er Antallet af Tyskere 5.540 mod et dansk Mindretal paa 3.576. Allerede Resultaterne af Kredsvalgvalgene i 1919 viste tydeligt, at kun første Stemmekreds, de gamle danske Enklaver mod Nordvest, stemte utvivlsomt dansk, medens anden og fjerde Valgkreds sammen, omend med et stærkt dansk Mindretal, dog viste et overvejende tysk Flertal. Man maa vurdere Tyskernes Villies-tilkendegivelse ved Folkeafstemningen saa meget højere, som de allerede før Afstemningen ved Enbloc-Tællingen stod under det sjælelige Tryk, at deres økonomiske Omraade i ethvert Tilfælde truede med at blive splittet. Ved deres Tilkendegivelse har de utvivlsomt baade økonomisk og nationalt betonet, at de hører hjemme Syd paa.

Enklavet Møgeltønder frembyder større Vanskeligheder med Hensyn til Demarkationslinien. En storslaaet Opfattelse vilde uden videre ignorere denne nationale Indbygning og lade den høre til Tyskland. Hensynet til den herværende Danskheds særligt udprægede Sindelag, der i første Række maa være afgørende, har ført til, at Linien blev trukket som foreslaaet. Tønders Indflydelse mod Nord og Nordvest fremgaar ogsaa af den samtidig overrakte økonomiske Betænkning. (S. 19 f.) Overalt ligger ved Randen af Demarkationslinien Annekslandsbyer med dansk Flertal. Sognelandsbyernes Betydning og deres Forrang inden for hele Sognet er omtalt andetsteds. Det er for disse enkelte Spørgsmaals Vedkommende nødvendigt paa Forhaand at træffe en principiel Afgørelse om, hvorvidt indtil sidste Stemme kun den nationale Villiestilkendegivelse skal være afgørende, eller om den enkelte Kommunes økonomiske Forbindelse skal være medbestemmende. I denne Betænkning foreslaas derfor principielt ikke en stiv geografisk Linie i Lighed med Professor Clausens. Et saadant Forslag bliver til en utaalelig Lænke for en værdig Afgørelse, der tager Hensyn til alle Grunde. Tyske Flertalsomraader som f. Eks. Kommunerne Vesterhøjt, Mosebøl, Bøgvad, Solderup, Jesing o. s. v. eller Ravsted, Horns, Bredevad, Vollerup o. s. v., Lavtrup, Tinglev, Branderup, Stoltelund o. s. v. ønsker vi i Overensstemmelse med deres Villie at bevare for den tyske Nationalitet og betoner atter og atter, at den tyske Folkevillie aldrig vil komme til Ro, hvis saadanne Omraader bliver afstaaede, idet det territorialt usplittede, i Nationaliteten sprudlende levende Sammenhæng vil blive blodigt oprevet og derved uheleligt ved et yderligere Indbrud af den danske Grænse i vort Land.

Den Omstændighed, at Demarkationslinien mod Øst føres gennem den sydlige Del af Aabenraa Kreds, lader sig under Henvisning til de umiddelbart ramte Kommuner kun gøre begribelig med det stærke tyske Mindretal, som Afstemningen ogsaa her har vist. Men afgørende bliver den større nationale Sammenhæng med Flensborg By. En permanent Lammelse af Flensborg som Følge af Fjordens Udstykning vilde udøve den uheldigste Indflydelse ogsaa paa de Landkommuner, der talmæssigt har et dansk Flertal.

Til Begrundelse af Demarkationslinien vedføjes en Statistik over Folketællingerne og de sidste Valg i de Kredse, der kommer i Betragtning. Man bør, naar man takserer Folkeafstemningen, ikke glemme den Indflydelse, den politiske og økonomiske Situation i Øjeblikket har. I de gode Dage før Krigen har Territorierne i det her nævnte Tredje-Bælte under Verdens frieste Valgret, som den tyske Rigsdagsvalgret dengang var, bestandig vist sig at være tyske, og selv under Panik- og Katastrofefestemningen efter Tysklands Sammenbrud har de samme Omraader tilnærmelsesvis hævdet deres Tyskhed. Ønsker vi at faa et permanent politisk System, maa vi kaste Blikket tilbage over alle vort Aarhundredes Decennier, idet Øjebliksstemningen kun alt for let vejrer hen, medens man paa Trods af en Afstaaelse meget snart atter vil indstille sig efter de virkelige økonomiske Interesser og nationale Følelser, hvilket saafremt Grænsen er blevet draget paa uretfærdig Vis, vil have Foruroligelse blandt Nationerne til Følge.

Fra dansk Side har man drøftet en særlig Afvejelse af de afgivne Stemmer efter Afstemningslisterne, navnlig betones bestandig „Embedsmandsbørnerne“s Inkompetence. De udvandrede indfødte Slesvigeres Deltagelse har sin Rod i den danske Indfødsret. Ganske vist er jo nok et større Antal Embedsmandsfamilier ogsaa Syd fra bleven kaldede hertil i Rigs- og Statstjeneste, men skønt der endnu ikke findes nogen Statistik herover, tør vi dog i Henhold til et alvorligt Overslag paastaa, at i k k e e n g a n g e n T r e d i e d e l af Embedsmandsbørnerne stammer fra Forældre, der ikke selv har Indfødsret i Slesvig. Den langt overvejende Del af Embedsmandsbørnerne resp. de tilrejste Stemmeberettigede stammer fra slesvigske Hjem, hører altsaa umiddelbart til selve Befolkningen. Takket være deres Forretnings- og Embedsdygtighed er de kommet ind i de vigtigere Finanskrede eller højere Embeder, og som Følge af den store Kærlighed til Hjemmet, der kendetegner alle Slesvigere, havde de fleste af dem til Hensigt atter at vende tilbage til Hjemmet, naar de havde taget deres Afsked. Fra tysk Side er maa henvises til, at en Række Udlændinge*) (Polakker, Nordmænd, Englændere o. s. v.) ved Ordningen af Afstemningsreglerne paa Trods af den naturlige Ret er bleven stemmeberettigede, at der endvidere blandt de udviste befinder sig ikke alene de uheldige, som den tidligere Regeringsmyndigheds haarde Haand havde fordrevet, men ogsaa den ikke fast bosiddende Del af rigsdansk Tyende, der aldrig vilde have nedsat sig varigt her.

Endelig maa man paapege de beklagelige Begivenheder i anden Zone, i hvilken Mænd og Kvinder af det tyske Folk, der indtil Krigen og under hele Krigen lige til Sammenbruddet havde betragtet sig selv som Tyskere, nu af materielle Grunde fornægtede deres egen Nationalitet. Naar Danskerne som Modstykke henviser til Hjemmetyskerne, er dette en Vildledelse, Hjemmetyskere, Mennesker af dansk Tungemaal, men med tysk Kultur, gaves der allerede før 1864 og har eksisteret i Aarhundreder; thi i tidligere Tider har den danske Regering selv foretrukket den tyske Kultur som højere og udbredt den gennem Kirke og Skole, gennem Domstol og Embeder. De nu frafaldne Tyskere kender ikke hverken dansk Sprog eller dansk Kultur, de kender knap nok den danske Lovgivning og de Retstilstande, der venter dem i Danmark. Denne Stemmeafgivning er den beklagelige Følge af en korrumpierende Agitation over for det tyske Folk, som er blevet alvorligt rystet af Blokaden, og kan ved Beregningen af lige Mindretal Nord og Syd for den nye Grænse aldrig v u r d e r e s i l i g e m e d d e Stemmer, der indtil sidste Øjeblik er blevet afgivet som Troskabsbekendelse paa tabt Post Nord for Grænsen.

Derudover skal vi pege paa den beklagelige Reduktion af Stemmeretten; naar vi i den vedføjede Tabel opstiller de stemmeberettigede til Nationalforsamlingen, forøget med de fremmede Undersaatter, der var stemmeberettigede ved Folkeafstemningen, for sig og sammenligner dem med de stemmeberettigede fra den første og tredje Liste over stemmeberettigede ved Folkeafstemningen (de indfødte og bosiddende), fremkommer der for en hel Del Byers Vedkommende et stærkt Misforhold i Disfaveur af dem, der ikke kunde deltage i Folkeafstemningen. Disse har overvejende været tyske Stemmer, fordi i Henhold til den tidligere Lovforfatning kun faa danske Indvandrere er tilflyttede, medens Tyskere Syd fra i Overensstemmelse med Bevægelsesfriheden i det tyske Rige er taget ind i de Embeder, som de Syd paa udvandrede med Indfødsret havde haft, og har fundet et Hjem her. Atter maa man imødegaa en Vildledelse fra dansk Side, der gik ud paa, at disse indvandrede i nævneværdig Grad var Øst- eller Sydtysskere. De indvandrede stemmeberettigede er overvejende S l e s v i g - H o l s t e n e r e , da fremmede næppe kan leve sig ind i vort Landbrugs Drift og Produktionsmaade og derfor vanskeligt kan faa fast Grund under Fødderne. Slesvig har imidlertid altid følt sig som en Enhed, og Grænserne for vor Hjemfølelse lader sig aldrig bestemme af Afstemningsomraadets kunstige Demarkationslinie.

Den tyske Regering har i sine Tilkendegivelser atter og atter erklæret, at den tilstræber en ren Retsfred, der paa en saa fuldkommen Maade som mulig svarer til Befolkningens Ønsker og udelukker enhver Voldshandling. Den befinder sig her i fuld Overensstemmelse med Præsident Wilhous Udtalelser den 12. Februar 1918, i hvilke han forlanger, at „Folk og Provinser ikke skubbes frem og tilbage fra den ene Statsverhøjhed til den anden, at enhver Løsning af et territorielt Spørgsmaal skal træffes i vedkommende Befolknings Interesser og i dens Faveur, og at alle klart afgrænsede nationale Krav saa vidt muligt skal tilfredsstilles, uden at man optager nye eller foreviger gamle Elementer af Tvist og Modstand, som sandsynligvis snart atter vilde forstyrre Freden i Europa og dermed i hele Verden“.

Da selv fremragende danske Førere som Kloppenborg-Skrumsager, Sagfører Christiansen, Andreas Grau, Sagfører Andersen har omtalt Clausen-Linien som en Uretfærdighed, turde ovennævnte tyske Modforslag betragtes som moderat og diskutabelt baade fra den tyske og den danske Offentligheds Side, for saa vidt denne ikke er hildet i politiske Lidenskaber. Da den tyske Folkevillie følger saa mange Omstændigheder ved Afstemningen som en Krænkelse af den nationale Selvbestemmelsesret, vilde den internationale Kommissions Acceptering af ovennævnte Demarkationslinie være en retfærdig og folkeforsonende Handling og drage en Grænse mellem Tyskland og Danmark, der vilde være taalelig for begge Folk.

*) Jvf. Forskellen mellem den samlede Befolkning og Antallet af Tyskere og Danskere i vedlagte Tabeller.

Bilag 2.**De økonomiske Momenter i Afstaaelsesspørgsmaalet**

I Henhold til Fredstraktatens § 110 skal Afstemningsresultaterne ved Fastsættelsen af den nye Grænse mellem Tyskland og Danmark i deres afgørende Indflydelse paa den internationale Kommissions Beslutning om, hvilket Forslag den vil fremkomme med, suppleres med økonomiske og geografiske Hensyn. Da nu den nationale Tilkendegivelse gennem Afstemningen til enhver Tid maa give et Udtryk for Befolkningens samlede Ønske og Interesse, kunde man paa Forhaand vente, at de tyske og de danske Flertals nationale Brændingslinier tillige væsentligt vilde være i Overensstemmelse med den økonomiske Interessesfære. Den nu fuldendte Afstemning har i det store og hele bekræftet denne Forudsætning.

Ikke blot i 50 Aar, men i mange Aarhundreder har Slesvig-Holsten gennem sin særlige Møntenhed og andre økonomiske Betingelser været en økonomisk Enhed. I snævrere Forstand gælder dette ogsaa Hertugdømmet Slesvig. Det er et overvejende Landbrugsterritorium; dets Byer er Landbefolkningens Markeds- og Ombytningsflækker, og som Følge af den tidligere danske i en Del af Provinsen gældende Lovgivning, der ikke tillod, at Haandværkere nedsatte sig paa Landet, fik Landbefolkningen tillige sit Behov af Industri- og Haandværksartikler fra deres Værksteder og Reparationsværksteder. Denne historiske Kendsgerning har indtil nu været medbestemmende for Handel, Industri og Trafik i Nordslesvig. Samme Virkning har Slesvigs aartusindgamle Grænse ved Kongeaen. Den nyere Landbrugslovgivning, der i Danmark havde Frihandelen og i Tyskland Beskyttelsestolden til Følge, maatte endnu stærkere udvikle Slesvigs økonomiske Sluttethed og dets Forskellighed fra Danmark. I over et halvt Aarhundrede har Slesvig været Overskudsgebet inden for et Folk paa 60 Millioner, hvis Land Aar for Aar i stigende Grad udviklede sig til et Industriland, saa at Provins efter Provins forvandlede fra Overskudsgebet til Forbrugsomraade, og paa den Maade bød der sig for de faa tilbageblivende Overskudsgebet en saa gunstig Konjunktur, at man aldrig andetsteds vilde kunne naa op paa Siden af den. Afstemningsomraadet som saadant havde økonomisk ingen anden Forbindelse med Danmark end det tyske Rige overhovedet; en vis Korneksport i de nordlige Kredse stod ikke i Modstrid med denne Paastand. fordi den kan forklares ikke paa Grund af en naturlig Udvikling, men som en kunstig frembragt Udførsel.

Den nationale Selvbestemmelses Gennemførelse hidfører naturnødvendigt en økonomisk Splittelse; det er ikke denne tyske Betænkningssag at henvise til de uundgaelige Tab eller eventuelle Fordele for Afstemningsomraadet i den modtagende Stat. Den tyske Regering følger jo nok med Bekymring den økonomiske Fremtid, der venter de tyske Mindretal, som ved Afstaaelsen uundgaeligt bliver draget med ind i den fremmede Stat, og tør ikke lægge Skjul paa, at den Regulering af Valutaen, som den danske Regering i Følge sine hidtidige Løfter til den slesvigske Befolkning har truffet Anstalter til, kun bestaar i en Omregning til Fordel for de smaa Formuer, for Rentemodtagerne og de smaa Kapitalister og ikke løser den Opgave, at sikre den nordslesvigske Næringsdrivende den ubetinget nødvendige Driftskapital i Kroner. Da denne Bekymring for det tyske Mindretals Vedkommende falder sammen med det danske Flertals Interesse i det Omraade, der skal afstaaes, maa man overlade den tilfredsstillende Løsning til den danske Regerings gode Villie. Heller ikke kan man tage fejl af, at Toldgrænsen ved Kongeaen var medbestemmende for den hidtidige økonomiske Enhed og dens blomstrende Trivsel: naar denne Grænse slettes, vil den rigsdanske Konkurrence i overvældende Grad hjem-søge det afstaaede Omraade, og Landbruget vil blive nødt til at foretage en fuldstændig Om-dannelse af dets hidtidige Bedrift og indrette sig paa Mælke- og Smørproduktion. Det maa overlades den danske Regering at træffe Forholdsregler i Anledning af denne fuldstændige Sønderrivelse af det hidtidige økonomiske Liv i Slesvig.

I Stedet herfor maa derimod principielt ogsaa af økonomiske Grunde kræves en rent national Grænse, for at tyske Flertal, der staar i nationalt uløselig Forbindelse med det tyske Folk, ikke skal blive inddragne i de samme økonomiske Vanskeligheder; derfor maa den økonomiske Adskillelse, der nu engang er uundgaelig som Følge af den nationale Afstemning, finde en Løsning, der er saa smertefri som mulig for begge Parter inden for den tidligere økonomiske Enhed Nord og Syd for den nye Grænse og saa taalelig som mulig for de to Riger. I denne

Forbindelse skal vi pege paa, at Begivenhederne paa Kapitalmarkedet velnok er egnede til at bidrage til en Opklaring af de økonomiske Spørgsmaal. I Følge Bankdirektør Hübbes Udviklinger, der er optagne i de Sønderiyske Aarbøger 1912 ff., har der, trods den stærke økonomiske Forbindelse med det tyske Riges Enhed, af nationale Grunde fundet en vis Slappelse af Forbindelsen Syd paa Sted. Haderslev og Sønderborg Kredse har egentlig været smaa sluttede økonomiske Enheder, og de derværende dansksindede Bankers Arbejde har bidraget væsentligt til deres Selvstændighed. Ikke helt i samme Udstrækning gælder denne Paastand for Aabenraa Kreds, hvis Sydgrænse var forbunden navnlig med Flensborg By; ogsaa med Hensyn til Landbruget var Haderslev, Aabenraa og Sønderborg Kredse relativt selvstændige i deres blandede Bedrift, og for saa vidt de repræsenterer et Oprætningsomraade for magert Kvæg, blev Græsfedningen ikke i Oprætterens Hænder, men ved den Handlendes Mellemkomst vandrede netop dette Kvæg navnlig over Kvægmarkedet i Tønder til de sydlige Marske i Slesvig og Holsten. Tønder Kreds frembød derimod, navnlig som Følge af, at Kvægoprætningen og Græsfedningen i Marsken er af afgørende Betydning for dets Økonomi og ligger i Hænderne paa Oprætterne, af samme Grunde en særlig økonomisk Enhed. Ja, det maa paa det mest indstændige betones, at Tønder Kreds med Undtagelse af dets nordvestlige Del ikke taaler en økonomisk Adspaltelse, uden at dets afgørende økonomiske Faktor, Kvægoprætningen og Kvægfedningen, bliver fuldstændig adskilt. Dette vilde uden videre have en Deroute af hele Kredens økonomiske Liv til Følge, vilde altsaa ogsaa indvirke paa Detailhandelens og de smaa Næringsdrivendes Trivsel i Flækken Højer og Byen Tønder. Afgørende for de økonomiske Betingelser m. H. t. Spørgsmaalet om, til hvilket Omraade Tønder bør høre, er

1. at i Henhold til det samtidig overrakte Memorandum om Afstemningsresultaterne har ^{2/3}, af Kredsen, navnlig de Kredsele, der er intimt forbunde med Tønder, udtalt sig for Tyskheden; kun den nordvestlige Del har trods dens økonomiske Forbindelse med Tønder for sit nationale Sindelags Skyld udtalt sig for Danmark. Det vil kun være en ringe Sag for Fremtiden at afholde alle dette Omraades Markedsdage i Løgumkloster, saa at denne blomstrende og flittige Flække ved en økonomisk Fordel bliver holdt skadesløs for den Omstændighed, at den trods f a k t i s k tysk Flertal blandt den nulevende Befolkning maa blive Nord for Grænsen. Bliver den i ovennævnte Memorandum foreslaaede Demarkationslinie gennemført, mister Tønder kun $\frac{1}{4}$ af den Landbrugskreds, til hvilken dens mindre Næringsdrivende og Detailhandelen er henvist, medens den samtidig af nationalpolitiske Grunde beholder den nordøstlige Del af Kredsen, der nu er afgørende for disse Erhverv og deres Livsstilling, og saaledes sammen med dem bliver bevaret for det tyske Hjemland.
2. Tønders økonomiske Liv er ubetinget afhængigt af, at Enheden bliver bevaret mellem saa stort et Marskkvæg-Oprætningsomraade som muligt og Græsgangene Syd paa. En Grænse Syd for hele Kredsen vilde forvandle hele Kvægfedningsprocessen til et urenta belt Foretagende, og det vilde derfor blive nødvendigt at omstille hele Landbruget i denne Kreds efter dansk Drift. Et saadant økonomisk Forlangende vilde i Forening med den store Skuffelse over, at man trods en tysk-national Tilkendegivelse ved Folkeafstemningen ikke maatte blive sammen med det tyske Folk, fremkalde en frygtelig Forbitrelse og Fortvivelse blandt hele Befolkningen, saa at disse Indbyggere „ikke vilde betyde nogen Styrkelse for den Magt, med hvilken de mod deres Villie bliver forbundne“.

I det enkelte er Tønders økonomiske Liv forholdsvis simpelt at fremstille. Det karakteriseres jo ved, at Byen, som man allerede paa Grund af dens ringe Størrelse kan gætte sig til, er uden nævneværdig Engroshandel, i hvert Fald ikke ud over den Handel en gros, der følger med Forsyningen af Høkerforretninger og Gæstgiverier paa Landet, og som i Almindelighed sker gennem Detailforretningerne. Ligeledes mangler enhver Industri. Kun et Bryggeri findes, hvis Produkter dog er bestemt for den nærmeste Omegn. Indbyggernes Erhverv er saaledes Haandværk eller Detailhandel, begge Dele til Forsyning af Kunder, der bor i Omegnen.

Kvæghandelen giver Byen et særligt Præg og er Anledningen til, at der i den lille By paa knapt 4.000 Indbyggere findes fem ret betydelige Banker resp. Bankfilialer. Ganske vist er de betydelige Summer, Tønder store og rige Landbrugskreds omsætter navnlig i Kvæghandelen, ikke just Omsætninger, der skyldes Byen eller Byens Købmænd og Eksportører; hele K r e d s e n s Pengeforretning maa naturligvis udvikle sig over Tønder By.

Detailhandelens Afsætningsomraade samt det Omraade, i hvilket det tønderske Haandværks Kunder findes, omfatter i det væsentlige et Territorium, som mod Nord i hvert Fald tilnærmelsesvis falder sammen med Fastlandskredsen Tønders politiske Grænser, for saa vidt større Landsbyer ikke selv trækker Trafikken til sig. Derved bliver Grænsen for Tønders økonomiske Omraade og Distriktet for dets Kunder, der som sagt er Detailister paa Landet, mod Syd og Sydøst trængt mod Nord af de livlige Byer Nybøl og Læk, i hvilke der findes større Forretninger, og rækker uindskrænket kun til hen imod Nykirke og mod Syd til Ladelund. Imod Øst strækker Tønders økonomiske Omraade med Jernbanelinien Tønder—Tinglev sig

langt frem, til tæt i Nærheden af Tinglev, men viger mod Nordøst tilbage for Løgumklosters økonomiske Omraade. Ogsaa de danske „Enklaver“ mod Nordvest var tidligere henvist til Tønders Handel, fordi der mod Nord og Øst ikke findes nogen By foruden Løgumkloster, i hvilken der kunde være Forretninger, som naaede ud over en landlig Høkerforretnings Omfang. Kunderne mod Øst, altsaa i Omraadet Syd for Tiedje-Linien, maa anses for at være bedre Kunder, da de maa købe næsten alt hos Detailhandlerne i Tønder, medens der mod Syd og Sydøst, ganske bortset fra Nybøl og Læk, ogsaa i andre Byer lejlighedsvis findes større Forretninger, der modtager Leverancer fra Grossister i Flensborg og Hamborg og saaledes gør det muligt at dække en større Del af det daglige Livs Fornødenheder paa Pladsen.

Kolonialvare, Kul- og Brændselshandelen, samt Jernvare- og Stentøjshandelen (alt kun en detail) turde have næsten $\frac{2}{3}$ af deres Kunder Syd for Tiedje-Linien, medens Manufakturvarehandelen, Handelen med Landbrugsmaskiner, med kunstig Gødning, med Smykker og Modevarer, der i Følge deres Natur kræver et større Forretningsomfang, end det er muligt i Byer som Nybøl og Læk, naar helt hen til disse og paa samme Maade mod Nord og Nordøst til Dels ud over de ovenfor angivne Grænser.

Det tønderske H a a n d v æ r k s Interesseomraade ligner Kolonialvare- og Jernhandelsens o. s. v.

Tønders Detailforretninger forskriver næsten alle deres Varer fra det Indre af Tyskland. I hvert Fald modtager Byens Forretninger ikke i nævneværdig Grad Leveringer fra Grossister i Flensborg. Nedenfor følger en Liste, der giver en Opstilling over Modtagelsen og Forsendelsen paa Jernbanestationen i Tønder. Det fremgaar af denne Liste, at Forsendelsen af alle Varer (dog ikke levende Kvæg) er ringe i Forhold til Indførslen. Ogsaa dette er et Bevis for, at Tønders Handel udelukkende er Detailhandel, og at Landmændene henter Varerne direkte i Forretningerne. Man tager ikke fejl, naar man antager, at alle de Varer, der skal aflades, med Undtagelse af Havre, som vel er bestemt til at føres Syd paa, bliver afladede i Kredsen til Kunder paa Landet, medens alt, hvad der kommer Syd fra, tjener til at forsyne Detailforretningerne.

K v æ g h a n d e l e n er, som allerede nævnt, paa afgørende Vis særlig af Betydning for Kredsen. Men alligevel er ogsaa Byens Velbefindende afhængigt af den. Ved den Clausenske Linie skilles Kredsen i en marskfattig nordlig og en overvejende marskbesiddende sydlig Halvdel. Medens maaske i det hele 15—18.000 Stykker Kvæg kan græsse paa Tønders Marskgræsgange, er det ovennævnte Brudstykke af Kredsen Nord for Tiedje-Linien kun i Stand til at optage ca. 4—5.000 Stykker. Kredsen ejede under normale Forhold 120—130.000 Stykker Hornkvæg (nu ca. 80.000) og 60.000 Faar. Tønders Marske forsynedes for en ringe Dels Vedkommende af det paa Tønders Gest opdrættede Kvæg. Desuden opkøbte Handlende fra Husum og Eiderstedt tidligere det Kvæg, der var indforskrevet fra Kredsens Opdrætningsomraade, for at sende det til Græsfedning paa de bedre Græsgange mod Syd, medens der ofte blev indført lettere Dyr fra Haderslev og Aabenraa Kredse. Selv om dette vil være umuligt i Fremtiden, vil paa den anden Side Kvæg-Opdrætningsomraadet ved den Clausenske Linie blive saa fuldstændig afskaaret fra dets Marskomraade, at hele Bedriften vil blive ødelagt.

Tønders Markeder er Markeder med magert Kvæg, paa hvilke som sagt ikke blot Kredsens eget magre Kvæg, men ogsaa Kvæg fra de to andre nordlige Kredses Opdrætningsomraader om Foraaret bliver bragt til Salg for navnlig at blive fedet paa de sydlige Marske, der kan optage ca. 80.000 Stykker Kvæg mod 18.000 i Tønders Marsk, og af de derværende Handlende at blive forsendt til Forbrugsomraadet i det tyske Rige, for det meste over Fedekvægs-Markedet i Husum. Naar Clausen-Linien skal gennemskære Tønder Kreds, vil man saaledes ikke kunne fortsætte den hidtidige Kvægdrift. Hvis denne Linie bliver politisk Grænse, vil det blive gjort umuligt at købe Kvæg i det nordlige Opdrætningsomraade for at sende til det Fedning paa de sydlige Græsgange, nu af Hensyn til Valutaen, senere maaske paa Grund af en tysk Beskyttelses-told. Det samme gælder naturligvis det betydelige Salg af Kvæg Syd paa. Tønder bliver desuden truet i dens Egenskab af det vigtigste Marked for Opdrætningsomraadets magre Kvæg alene af den Grund, at det ikke mere vil være muligt for det nordlige Opdrætningsomraade at arbejde Haand i Haand med de sydlige Græsgange, der naar helt ned til Holsten. Hvis det marskløse Nord og det marskrige Syd kunde forblive sammen, vilde dette i hvert Fald bevare den Betydning for Byen, som denne Funktions Fortsættelse vilde føre med sig for Kredsen, altsaa for et væsentligt mindre Omraade. Landbruget vil i forøget Grad blive nødt til at gaa over til Plovdrift.

I det store og hele fremgaar det af ovenstaaende, at Tønder under alle Omstændigheder trues med at lide Skade i dens Betydning som Kvæghandelsplads for Opdrætningsomraadet, men at det paa den anden Side ved den foreslaaede Demarkationslinie er muligt at bevare den hidtidige Tilstand i et Omfang, der svarer til det formindskede Omraade. Paa samme Maade vilde Byens Detailhandel og Haandværk bevare sit økonomiske Omraade.

Der kan saaledes kun være Tale om den foreslaaede Linie, som med Undtagelse af Vest paa tilnærmelsesvis falder sammen med Tønders økonomiske Omraade. Ved denne Linie vilde alle Tønders Interesser blive saa vidt bevarede som overhovedet muligt.

I Følge fremkomne Meddelelser har Tønders Detailhandlerforening indgivet et skriftligt Andragende til den Internationale Kommission om, at denne ved Grænsens Fastsættelse vil tage Hensyn til Tønders økonomiske Forhold, og ved samme Lejlighed ladet skinne igennem, at den, saafremt den foreslaaede Linie i Henhold til Fredstraktatens Ordlyd maa anses for udelukket, da ønsker en Grænseregulering Syd paa, saaledes at paa den ene Side Kunderne bevares for Byen helt ned til Nybøl, og paa den anden Side Marskomraadet indlemmes i Byens økonomiske Omraade. En saadan Fortvivlelsens Handling viser, hvor en vilkaarlig og uretfærdig national Grænse vilde føre hen, og beviser netop derfor, i hvor høj Grad den nationale Brændingslinie i Nordslesvig stemmer overens med økonomiske Interesser. Kun en Krænkelser af de nationale Synspunkter driver Tønders Købmandsstand til at formulere en saadan af Selvopholdelsesdriften dikteret Desperado-Politik. De tyskstemmende Omraader, der i Overensstemmelse med disse Ønsker mod Syd vilde blive ofrede ved Grænsereguleringen, har selv ingen som helst Interesse i deres Forbindelse med Tønder, da de, som Trafikforholdene endnu er, vel nok kan købe bekvemmere i Tønder end i Nybøl, Læk, Bredsted eller Flensborg, men ikke i noget Tilfælde vilde ofre deres nationale Frihed for en saa ringe Fordel. De har ikke nogen økonomisk Interesse af en Sammenlutning med den øvrige Tønder Kreds, Interessen ligger udelukkende hos Byen og den nordlige Del af første Zone. Lige saa lidt har Marskomraadet samme Interesse i Forbindelsen med Tønders Opdrætningsomraade som dette selv. Bestanden paa Græsgangene lader sig uden Vanskelighed dække ved Køb i sydligere Egne, og den tiltagende Faareopdrætning gør desuden dette Spørgsmaal mindre brændende for Marskbeboerne og kun relativt.

Derfor har ogsaa Friserne sluttet protesteret mod enhver Deling og samtidig trods den truende Enbloc-Linie indtil sidste Mand bekendt deres Tyskhed.

Betegnelse	Modtagelse	Forsendelse	Betegnelse	Modtagelse	Forsendelse
	Tons			Tons	
Øl	1	1136	Petroleum	502	—
Brunkul	2281	—	Sukkeraffald	134	—
Cement	1163	502	Roesirup	112	44
Kemikalier	121	66	Salt	201	—
Gødningstoffer	2778	588	Teglsten	1939	69
Jern	195	11	Kul	15326	165
Maskiner	218	100	Briketter, Koks	950	29
Jernvarer	207	47	Tørv	214	—
Rug	686	152	Porcelain	104	19
Havre	143	1532	Sukker	463	109
Byg	834	46	Andet Stykgods	1053	933
Majs	107	—			
Malt	188	—			
Glas, Glasvarer	351	7	Heste	254	1659
Træ	2403	150	Okser	435	4164
Kalk, brændt	568	46	Køer	6400	3910
Kartofler	179	96	Kvier, Kalve	1020	1035
Mel	1150	440	Faar	9201	2228
Klid	117	70	Svin	1608	1915
Frugt, Grønsager	167	38	Grise	1074	696
Oliekager	1382	107	Fjerkræ	336	261
				Antal Stykker	

Ovenstaaende Udvikling vedrører den vestlige Del af Slesvig og dens mellemste Landryg og giver hovedsagelig et lokalt Billede af det økonomiske Forhold paa Landet og Frisernes Enhed fra Ejderen til Grænsen af Nordslesvig. Naar vi nu betragter Hertugdømmets økonomiske Centrum, Flensborg, er der ikke mere Tale om lokale økonomiske Grunde, men det drejer sig om hele Hertugdømmets afgørende Livsmuligheder.

Aldrig har ansvarlige danske Politikere voget at paastaa, at Flensborg er en dansk By; ogsaa Mémoire sur la Question du Slesvig danois indrømmer Side 18 i Artikel XI uforbeholdt, at Flensborg er en tysk By. Ganske vist paastaas det, at Flensborgs økonomiske Liv hovedsageligt er afhængigt af Norden. Men dette beror paa en Fejltagelse, der er opstaaet ved Kom-

merceraad Hübsch¹⁾ ejendommelige Valgpropaganda. I Begyndelsen af 1919, da det endnu ikke var blevet klart for den upolitiske og jævne Flensborger Købmand, at det dansksindede Nordslesvig definitivt var tabt for Tyskland, haabede man at kunne fastholde Flensborg ved Tyskland, naar man gav Bevis for, at Nordslesvig var uløseligt knyttet til Byen. Saaledes foranstaltede Handels- og Industri-Foreningen, inspireret af dens daværende Formand, Kommerceraad Hübsch, en Enquête, hvis Resultat skulde bevise dette; det hed sig, at 28 til 80 Procent af Flensborgs Handel var henvist til det dansktalende Nordslesvig. Til Gendrivelse heraf skal vi henvise til den flensborgske Magistrats Memorandum angaaende Byens geografiske, økonomiske, kulturelle og politiske Forhold.²⁾ Selv „Mémoire“ o. s. v. maa indrømme, at Flensborgs Engroshandel foruden dens Skibsfart og Industri ikke kan kaldes Byens vigtigste Næringsvej. Tabet af et stort Afsætningsomraade er altid lettere at bære end Adskillelsen fra de Kilder, hvorfra man forskriver sine Varer, og hvad Indkøb angaar, er Flensborg udelukkende henvist til Tyskland. Dette bekræftes ogsaa gennem et Opraab fra over 300 førende Forretningsmænd, som i disse Dage offentligt er traadt i Skranken for Tyskland. Afstemningen har vist, hvor urigtigt „Mémoire sur la Question“ var underrettet, naar det skrev: „En fri Afstemning vil give et overordentlig gunstigt Resultat for Danskerne“. (Foreløbigt Resultat 27.071 Tyskere og 8.955 Danskere.)

I Anledning af ovennævnte Memorandum vilde vi endnu gerne henvise til nedenstaaende Materiale. Det drejer sig om en Trafikstatistik for de flensborgske Jernbaner, der er blevet optaget officielt og derfor giver et samvittighedsfuldt Grundlag for Værdsættelsen af Flensborgs økonomiske Liv.

I Regnskabsaaret 1913 blev der paa Flensborgs Hovedbanegaard solgt 565.016 Billetter, deraf 400.219 til Rejsende Syd og Vest paa, og kun 164.797 til Rejsende Nord paa.

Samme Aar blev der paa Kieler Banegaarden i Flensborg udleveret 169.604, paa Sidebanegaarden sammesteds 149.526, ialt 319.130 Billetter. Tæller man disse Billetter til de Billetter, der paa Hovedbanegaarden blev solgt til Rejsende Syd og Vest paa (400.219), bliver Resultatet 719.349 Rejsende Syd og Vest paa mod 164.797 Nord paa.

Af alle de solgte Billetter (884.146) falder herefter 81 Procent d. v. s. $\frac{4}{5}$ paa Rejsende Syd og Vest paa og kun 19 Procent d. v. s. $\frac{1}{5}$ paa Rejsende Nord paa. Erfaringsmæssigt sælges der omtrent lige saa mange Billetter til en Station som fra den. Man kan derfor antage, at af de Billetter, der er solgt til Flensborg, falder ligeledes $\frac{4}{5}$ paa Rejsende Syd og Vest fra og kun $\frac{1}{5}$ paa Rejsende Nord fra.

Godstrafikken paa Flensborg Hovedbanegaard androg i Regnskabsaaret 1913 414.337 t. Deraf er afsendt 195.421 t og ankommet 218.916 t. Af de afsendte Varer er 107.362 t blevet sendt Syd og Vest paa og 88.059 t Nord paa. Hvad de ankomne Varer angaar, kommer skønsvist 213.366 t Syd og Vest fra og kun 5.550 Nord fra. Naar Forsendelses- og Modtagelses-cifrene lægges sammen, falder som Følge heraf 320.728 t paa Trafikken Syd og Vest paa og 93.609 t paa Trafikken Nord paa. Forsendelsen Nord paa bestaar hovedsagelig af Kul, Stykgods, Sten, Foderstoffer, Mel, Møllefabrikater, Cement, Papir og Pap, Øl, Jern- og Staalvarer, Sukker o. s. v. De Nord fra ankomne Varer bestaar navnlig af Korn, Bælgfrugter, Kartofler, Foderroer, Træ, Fisk og Stykgods.

Paa Flensborgs Sidebanegaard er der i Regnskabsaaret 1913 afsendt og ankommet 56.574 t. Føjer man denne Mængde til Statsbanegaardens Syd- og Vesttrafik (320.728 t), bliver Resultatet 377.302 t for Forbindelsen Syd og Vest paa mod 93.609 t for Forbindelsen Nordpaa.

Hvad hele Flensborgs Godstrafik angaar (470.911 t), falder i Henhold til ovenstaaende 80 Procent d. v. s. $\frac{4}{5}$ paa Forbindelsen Syd og Vest paa og kun 20 Procent d. v. s. $\frac{1}{5}$ paa Forbindelsen Nord paa.

Forholdet er følgelig det samme som for Persontrafikkens Vedkommende.

Statistikken alene slaar ikke til til at give en udtømmende og omfattende Fremstilling af Flensborg Bys naturlige økonomiske Opland med Hensyn til dettes Omfang og dets Grænser; thi de overordentlig talrige og omfangsrige Salg inden for Detailhandelen samt de store Forretninger, der for flensborgske Firmaers Regning afsluttes paa andre Pladser, unddrager sig en statistisk Beregning, som udelukkende kan beskæftige sig med de Varer, der skal aflades fra Flensborg. Man kan danne sig et rigtigere og fastere Billede af Arten og Omfanget af Flensborgs Handel og Industri, naar man gør sig de almindelige økonomiske Betingelser klar. Grundlaget for en saadan Betragtning maa naturligvis den Tilstand danne, som bestod før Krigen under normale Forhold, da Økonomien hvilede i sin naturlige Ligevægt, og ikke

¹⁾ Den tyske Kommerceraad Matthias Hübsch virkede for Flensborgs Tilslutning til Danmark.

²⁾ Se Fodnoten S. 11.

de unormale Forhold, der dels er bleven fremtvungne af det tyske Riges Krigsforordninger, dels som Følge af Flensborgs gunstige Beliggenhed i usædvanlig Form og usædvanligt Omfang er tilvejebragte for Forretningen paa Udlandet.

Som bekendt er Flensborg, hvilket ogsaa fremgaar af dets Befolkningstal, det økonomiske Centrum for det gamle Hertugdømme Slesvig, i hvis Midte den omtrent ligger. Selv om dens økonomiske Forbindelser naar langt ud over Slesvigs Grænser, i hvert Fald for mange og særdeles vigtige Erhvervsgrænses Vedkommende, kan man dog om alle Erhvervsgræne sige, at hele Hertugdømmet Slesvig paa fremragende Vis dels udelukkende, dels hovedsagelig, dels i hvert Fald i betydeligt Omfang udgør et Virkeomraade for disse.

Vi maa saaledes stille vort Spørgsmaal som følger:

1. Hvordan forløber de økonomiske Kredse for Flensborgs Detailhandel, dens Engros-handel i dennes vigtigste Grene, dens Industri, dens Rederi og endelig dens Bolighverv paa den ene Side i Nordslesvigs Forhold til Sydslesvig, paa den anden Side ud over Slesvig? Vi faar saaledes en Række Kredse for de enkelte Erhvervsgrupper, der langt fra dækker, maaske kun til Dels lejrer sig over hverandre.
2. Af hvilken Betydning og økonomisk Værd er nu atter enhver af disse Kredse inden for de enkelte Erhvervsgrupper for Byen Flensborg? Eller med andre Ord, hvilket økonomisk Omraade er det, af hvis Bevarelse Størstedelen af de flensborgske Beboeres Underhold er afhængigt?

Flensborgs fremherskende Karakter som Havnestad — i Modsætning til de fleste større Byer i Slesvig-Holsten — kunde kun alt for let forlede til at indrømme den en Stilling, der ikke i den Grad tilkommer den. Hvor stor Betydningen af Flensborgs Handel end er, navnlig i Sammenligning med andre slesvig-holstenske Byers, er dog ogsaa Byens Industri betydelig og beskæftiger saa mange Arbejdere, at flere Personer er afhængige af den end af Handelsvirksomhederne. (1907 var 44 Procent af de erhvervende Indbyggere beskæftigede ved Industri og Haandværk, 20 Procent ved Handel.) Den, der i tidligere Aar har oplevet, hvilken lammende Indflydelse det udøver paa hele Forretningslivet, naar Værftet, Flensborgs betydeligste industrielle Foretagende, ligger stille, maa anerkende Berettigelsen af denne Anskuelse.

I Almindelighed kunde man først og fremmest sige, at Flensborgs vigtigste Industrier navnlig er orienterede mod Syd, medens de dog samtidig tilfredsstiller Landets lokale Behov, hvorimod Handelen i første Række har sit Felt i Hertugdømmet Slesvig baade mod Nord og mod Syd, og at dens Forbindelser ud over disse Grænser ikke er af nogen særlig Betydning.

Først H a n d e l e n.

Hvad Flensborgs Detailhandel angaar, er det forholdsvis let at bestemme, hvilket økonomisk Omraade den har ud over Byens eget Forbrug. Thi dette følger ganske simpelt de forhaandenværende Samfærdselsaarer, der fører den købende Landbefolkning til de store Butikker. Dette Omraade naar imod Syd omtrent ned til Jydebæk ved Vamdrup—Hamborg—Bananen, omfatter endvidere i Fortsættelse af de Sidebaner, som ender i Flensborg, næsten hele Landskabet Angel omtrent hen til Slesvig, der saa godt som ikke har nogen Betydning som Købstad for Angels Landbefolkning, endvidere den sydlige Del af Halvøen Sundeved, navnlig for saa vidt Damptrafikken paa Fjorden tillader en bekvem Forbindelse, og Jernbanelinien Flensborg—Sønderborg slutter sig til tilstødende Ladsbyer, omfatter Jernbanelinien Flensborg—Nybøl, de til denne Bane henviste Landsbyer og naar i det jernbaneløse Territorium mod Sydvest, hvor Forbindelsen vedligeholdes med Køretøjer, til ind i Husum Kreds. Dette Omraade, der omtrent har Form som en Oval, omfatter alle Distrikter, hvis Indbyggere har deres naturlige Købstad i Flensborg, saaledes som enhver By er omgivet af en Kreds, hvis Beboere af trafiktekniske Grunde maa købe i den.

Derudover er dog Flensborgs store Handelshuse, som har et rigt Udvalg at byde paa, naturligvis Indkøbssted for alle velstaaende Personer, der ønsker at købe noget særligt, som deres smaa Købsteder ikke kan byde paa. I saadanne Øjemed rejser Indbyggerne og andre naturlige Kunder i de smaa Nabobyer Aabenraa, Tønder, Sønderborg, Kappel, Slesvig, Husum og Landskabet Eiderstedt til Flensborg, saaledes at Tønder, Aabenraa, Sønderborg, Husum, Slesvig og Eiderstedt Kreis (sammen med Flensborg 325 000 Indbyggere) er Købere i Flensborg for saadanne særlige Indkøbs Vedkommende. Med Statsbanerne kom i 1912 ca. 730 000, med Sidebanerne fra Angel alene ca. 150 000 Personer — vel i Reglen som Købere — til Byen. Overhovedet kan man ikke tilstrækkeligt nok betone det rige angelske Landskabs Betydning som Flensborgs Kunde. Rigt befolket og yderst produktivt er Angel uden nogen Byer, saa at den maa dække ethvert Behov, der gaar ud over, hvad landlige Høkerforretninger kan præstere, i Flensborgs Butiksforretninger; forøvrigt forsynes Høkerforretningerne naturnødvendigt ogsaa fra Flensborg. Ovenstaaende er i sig selv et Bevis for, af hvilken Betydning dette rige og befolkede Omraade maa være for Flensborgs Handel, og at Flensborg ikke kunde rammes af noget haardere Slag end Adskillelsen fra denne dens vigtigste Kunde.

Det skal endnu bemærkes, at baade Haderslev By og Kreds af rumlige og trafiktekniske Grunde har bevaret en større Selvstændighed over for Flensborg end de andre smaa Byer i Slesvig, navnlig for Detailhandelens Vedkommende, men ogsaa hvad næsten alle Grene af Engroshandelen angaar (maaske paa nær Engroshandelen med Kolonialvarer og Husholdningsartikler). Paa den ene Side ligger Haderslev ret ugunstigt for Jernbanetrafikken samt længst borte og uden gennemgaaende Forbindelse, paa den anden Side er det i Haderslev Kreds særlig udviklede Sidebanen anlagt paa en saadan Maade, at Landboerne ledes til Haderslev By, i hvilken der da ogsaa findes meget betydelige Forretninger, som takket være deres Størrelse og Ydeevne kan bevare en vidtgaende Selvstændighed over for Flensborg. De for Størstedelen dansk talende og følgende Landmænd i Haderslev Kreds køber ligesom deres Leverandører i Haderslev ikke gerne i Flensborg, der er kendt for at være tysk, og opdrager saaledes til en vis Selvstændighed i økonomisk Henseende. Endelig skal vi henvise til, at Flensborg aldrig rigtig har kunnet faa Fordæste i dette Grænseomraade (bortset fra Engroshandelen i Kolonialvarer) allerede af den Grund, at den danske Indflydelse f. Eks. fra Kolding, med hvilken By der bestaar og har bestaaet særlig gunstige Forbindelser, i væsentlig Grad vejer til (baade hvad Landbrugsprodukter og Landbrugets Behov af Maskiner o. s. v. angaar).

Vanskeligere turde det være at afgrænse Omraadet for den for Flensborg By særlig vigtige Engroshandel. I Almindelighed kan man ogsaa her sige, at Flensborg danner det økonomiske Centrum for det gamle Hertugdømme. Paa den ene Side strømmer til dette Centrum Landbrugsprodukterne fra dette agrariske Overskudsgebet for at blive afsat dels i den indenlandske Forretning til det Indre af Tyskland, dels i Handelen paa Udlandet, paa den anden Side forsyner det Forretningerne paa Landet og i Smaabyerne med Varer til det daglige Brug i det Distrikt, der først og fremmest er af samme Omfang som Omraadet for Detailhandelen, men derefter — alt efter Arten af de enkelte Grupper inden for Engroshandelen — i større eller mindre Grad griber ud over dette Distrikt, snart i denne, snart i hin Retning. Endelig er Flensborg en vigtig Omlade- og Importhavn, over hvilken der til Stadighed gaar store Varemængder, bestemt for andre Landsdele.

Haderslev Kreds danner ogsaa her i det store og hele en Undtagelse, for saa vidt som den, ogsaa hvad Forskrivningen af Varer en gros angaar, ud fra de tidligere karakteriserede Forhold dels har bevaret en betydelig Selvstændighed, dels staar stærkt under den danske Handels Indflydelse.

Korn- og Foderstofhandelen, der er af særlig Betydning i Flensborg, giver sig ikke alene af med Landets Produkter og ordner Fordelingen af dem, men den fører ogsaa Importforretning, som til Dels og just for de større Forretningers Vedkommende ofte afsluttes i Hamborg eller andre Havne for flensborgsk Regning. Importforretningen i Flensborg er for Kornsorternes Vedkommende af en saa overvejende Betydning, at de store Kornfirmaer i Haderslev Kreds tidligere til Stadighed fra Flensborg fik de Eksportattester, der stammede fra Byens Importforretning, til Eksporten af nordslesvigsk Korn til Danmark. De store Kornforretninger i Haderslev har ikke blot den samlede Forretning i Haderslev Kreds i deres Haand, men for Tiden ogsaa i Aabenraa, Sønderborg og Tønder, saa at Flensborgs Kornhandel beholder alene det mellemste og sydlige Slesvig for sig.

Handelen med kunstig Gødning turde ligeledes forsyne Hertugdømmet Slesvig — Haderslev Kreds dog kun i forholdsvis ringe Grad — uden imidlertid Syd paa at gaa ud over Landets Grænse.

Engroshandelen i Kolonialvarer forskriver sine Varer dels fra Hamborg eller Bremen, for en ikke ringe Dels Vedkommende ogsaa fra egne Importer fra den betydelige Varetrafik i Flensborg Havn og har ligeledes sin Kundekreds i næsten hele Slesvig. Inden for Provinsens Omraade har foruden Flensborg kun Lübeck Betydning for Engroshandelen i Kolonialvarer. Ellers er naturligvis Hamborg af særlig fremragende Betydning for hele Provinsen og udstrækker sin Indflydelse navnlig langs Marskbanen til hinsides Husum. Medens Lübeck behersker den østlige og Hamborg den vestlige Del af Holsten og de Byer og Landsbyer indtil Bredsted, der støder op til Marskbanerne, har Flensborg Forretningen i sin Haand i den østlige Del af Haderslev Kreds — omend der ved Siden af danske Handelsforbindelser — men helt og holdent i Aabenraa, Sønderborg og Flenborg Kredse og den nordlige Del af Slesvig Kreds (Angel) og for over Halvdelen Vedkommende i den østlige Del af Husum og Eiderstedt Kredse. Ud over Slesvigs Grænser rækker Engroshandelen i Kolonialvarer Syd paa ind paa Halvøen Svansen til Eckernørde og videre til i Nærheden af Rendsborg, der selv i sine Handelsforbindelser er mere orienteret Syd paa end Nord paa. I Svansen og den nordlige Del af Rendsborg har Flensborg overvejende Betydning, omend naturligvis heller ikke fuldstændigt Monopol. Skønt Engroshandelen saaledes her behersker ogsaa den ellers ret selvstændige Haderslev Kreds, saa er dog Forbindelserne Syd paa, navnlig med de rige Landstrækninger Angel og Svansen, af overvældende Betydning.

For *T r æ h a n d e l e n s* Vedkommende udgør foruden Lübeck ogsaa Flensborg Havn den vigtigste Indfaldsport for Importen fra Skandinavien og Finland. Medens Haderslev og Aabenraa selv raader over gode Havne og — med lige saa gunstig Beliggenhed herfor som Flensborg — bliver fuldstændig forsynede fra Importen over deres egne Havne samt ikke blot dækker Nordslesvigs Behov, men ogsaa forsender Syd paa, er Flensborgs Havn Omladeplads ikke blot for hele det vestlige og sydlige Slesvigs Behov, men ogsaa for Nordditmarsken og Dele af Rendsborg Kreds. Her er altsaa det økonomiske Omraade rettet udelukkende mod Syd.

For *K u l h a n d e l e n s* Vedkommende er Flensborg ligeledes af omfattende Betydning for hele Slesvig. Skønt Størstedelen Vest paa, i Husum og Tønning, stammede fra direkte engelsk Import, er dog f. Eks. hele Brikethandelen stedse gaaet over Flensborg, og foruden at Flensborgs nærmestliggende Land- og naturlige Indkøbsomraade dækker sit Forbrug ved Import over Flensborg Havn, indløber desuden en meget betydelig Del Nord og Syd paa for Flensborgs Regning i derværende Havne resp. hos Filialer af flensborgske Forretninger. Selv f. Eks. Eiderstedt Kreds, den længst borteliggende Landsdel, modtager over Halvdelen af sin Forsyning med Brændselstof gennem flensborgske Firmaer.

Engroshandelen med *J e r n v a r e r*, *V æ r k t ø j*, o. s. v., der faar sine Varer fra det Indre af Riget, leverer næsten uden Konkurrence til Aabenraa, Sønderborg, Flensborg og Slesvig Kredse, medens langs Marskbanen i Husum, Tønder og Eiderstedt ogsaa Hamburger, Itzehoe og Husumer Firmaer er af Betydning, saaledes at maaske kun godt Halvdelen af Behovet der falder paa Flensborg. I Haderslev Kreds driver ganske vist betydelige derværende Forretninger ligeledes Engroshandel af ikke ringe Omfang, men da den danske Konkurrence ikke tæller med i disse Artikler, falder ogsaa her en saa betydelig Del paa Flensborg, at Haderslev, omend ikke i fuldt saa høj Grad som Aabenraa, Sønderborg, Angel og Slesvig, dog i overvejende Grad forsynes fra Flensborg, Handelen strækker sig imidlertid ogsaa længere Syd paa ud over Slesvigs Grænse og har ogsaa i Holsten et vigtigt Afsætningsomraade, selv om de økonomiske Traade bliver tyndere, jo længere man kommer Syd paa. I det hele turde den fordel sig temmelig ligeligt mellem Nord og Syd.

Engroshandelen i *J e r n* (*S t a v j e r n* o. s. v.) og i *L a n d b r u g s m a s k i n e r* omfatter fortrinsvis den sydlige Del af Hertugdømmet Slesvig og gaar endogsaa videre. Haderslev og Aabenraa Kredse har egne betydelige Forretninger og er økonomisk — Haderslev endnu mere end Aabenraa — absolut selvstændige i denne Branche. I Nordslesvig kan kun Sønderborg og Tønder Kredse betragtes som næsten udelukkende Kunder af Flensborg. Det yderste Sydvest (Husum) er ligeledes fuldstændig selvstændigt i denne Branche; men til Gengæld forsyner Flensborgs Jernhandel næsten udelukkende Smedierne og Forretningerne paa Landet i Angel og Svansen indtil Eckernførde, Vest derfor til Rendsborg og dernæst i Landskabet Eiderstedt med Landbrugsmaskiner; den har saaledes hovedsagelig sine Kunder Syd paa.

Flensborg Fjords *A a l e r ø g e r i* og Aaleforsendelse, der forsynes ved Import fra Danmark og andre Lande, forsender til hele Tyskland og har naturligvis navnlig Forbindelse Syd paa.

Engroshandelen i *F a r v e r* og *A p o t e k e r v a r e r* turde være i Besiddelse af et lignende økonomisk Omraade som Engroshandelen i Kolonialvarer.

Flensborgs *R e d e r i*, Byens særlige Stolthed, er næsten kun Tramprederi, altsaa for saa vidt der ikke er Import for Flensborg, uden indre Forbindelse med Byens økonomiske Liv. Dets Skibe gaar til Dels i fast Fart paa Østasien, til Dels (de større Skibe) i Sejlads paa Nordamerika; Størstedelen sejlede om Sommeren med Træ og Kul i Østersøen og Vesterhavet, om Vinteren i Middelhavet. Her kan man altsaa næppe afgrænse et særlig økonomisk Omraade, hvis man ikke vilde sige, at Flensborg Rederi har sin særlige Støtte i Verdenstrafikken og i det industrielle Tysklands Behov, og at Aktiekapitalen foruden at være i Hænderne paa Flensborgere næsten udelukkende er i Hænderne paa Tyskere, navnlig Hamborgere.

Af Flensborgs Banker er kun Kreditbanken og Folkebanken selvstændige indenbys Institutioner. De store Banker, derbeh erker Flensborgs økonomiske Liv, Privatbanken og Forsyningsbanken, har deres Hovedsæde i Husum resp. Hamborg.

I det store og hele ligger Flensborgs Handel omtrent saaledes: det Omraade, for hvilket Flensborg er ledende By med Hensyn til Indkøb i Detailhandelen, bestemmes i det væsentlige af Trafikforholdene i det skildrede Omfang og inden for der tidligere angivne Grænser. Skønt Flensborg ligger omtrent i Midten af denne Oval — ganske vist et Stykke mod Nordvest — saa har dog, hvad Befolkningens Antal og Købeevne angaar, den sydlige Del, Angel og den vestlige Del af dette Omraade en vis Overvægt over den nordlige og østlige Del. For det samme Omraade har naturligvis Engroshandelen ubetinget Monopol med Hensyn til Forsyningen af Forretningerne paa Landet, men udstrækker sig desuden til en videre Kreds, der slet og ret omfatter hele Slesvig, idet dog en Del deraf ikke udelukkende faar sine Forsyninger fra Flensborg, Haderslev Kreds som Følge af en vis Selvstændighed og som Følge af den danske Konkurrence, den sydvestlige Del som Følge af Konkurrence fra Hamborg. Denne fremmede, indskrænkende Indflydelse er af forskellig Grad for de forskellige Forretningsgrenes Vedkommende. Desuden

er Flensborg imidlertid en vigtig Omlade- og Importplads for Varer, der er bestemt for et andet Omraade Syd paa. Man maa saaledes i det store og hele anerkende, at Engroshandelens Forbindelser i overvejende Grad er rettede mod Syd, hvor forskelligt end Forholdene ligger for de enkelte Branchers Vedkommende.

Som allerede fremhævet i Indledningen bør man ikke over Handelen, der i Flensborg er vigtigere end i nogen anden slesvig-holstensk By, glemme *I n d u s t r i e n*. Denne beskæftiger jo et over dobbelt saa stort Antal Personer som Handelen og gav i 1913 Brødet til 5.800 Arbejdere og deres Familier. Dette turde være af væsentlig Betydning for Spørgsmaalet om, hvor vidt Flensborgs naturlige økonomiske Omraade rækker, og dermed for den uforstyrrede Bevarelse af de Forbindelser, af hvilke de fleste af Flensborgs Indbyggere er afhængige.

En Industri er naturligvis ikke indskrænket til en lokal Kreds og til det omliggende Gebet. For saa vidt dette er Tilfældet, drejer det sig om Haandværk af større eller mindre Omfang. Tværtimod har Industrien Brug for saa stort et Marked som muligt, hvilket alene byder den nødvendige Udligning i en Forbrugsveksel, som en vidtgaende specialiseret Industri nu maa have for at kunne producere ensartet. Findes der ikke noget stort indre Marked, maa Industrien ogsaa under Ofre søge sig et ydre Marked. Men det naturligste er det indre Marked; det er det givne og det mest bekvemme, og jo større det er, des bedre trives Industrien. Saaledes er det forstaaeligt, at det indre Marked i hele det tyske Rige ogsaa for Flensborgs Industri kommer i første Række, og at Slesvigs Behov først interesserer den i anden Række. Smaa og for det økonomiske Liv ubetydelige Industrier af den Art, der har deres Centre i de andre Dele af Riget, kommer naturligvis ikke i Betragtning her, f. Eks. Tekstilindustrien eller Bygningsindustrien, Teglværks- og Bygningstømmerbearbejdning, der naturligvis her som overalt tjener det lokale Forbrug, og hvis Forretningsomraade omtrent svarer til Omraadet for Flensborgs Detailhandel. Teglblænderiet er desuden ret betydeligt interesseret i Eksporten.

Anderledes er det med de store Industrier, der navnlig fortjener Interesse, og blandt hvilke man for Flensborgs Vedkommende i første Række maa nævne *J e r n i n d u s t r i e n*. Med Hensyn til Forskrivningen af dens *R a a s t o f f e r*, Jern og Kul, er den naturligvis fuldstændig henvist til det tyske Rige. Hvad overhovedet Flensborgs Industri angaar, hvis Opstaaelse og Opbyggelse oprindeligt skyldes den Omstændighed, at det var muligt at faa engelske Kul billigt ad Søvejen, er Situationen nu for en endnu uoverskuelig Tid den, at England kun kan forsyne sig selv utilstrækkeligt med Kul og under ingen Omstændigheder kan tænke paa nogensinde mere at eksportere Kul i samme Omfang og paa samme Vis som tidligere.

Flensborgs Jernindustri er imidlertid, ogsaa hvad *A f s æ t n i n g e n* af dens Produkter angaar, for en mindre Dels Vedkommende udelukkende henvist til det nærmeste Omraade resp. Hertugdømmet Slesvig. Navnlige Værftet arbejder næsten kun for Kunder fra andre tyske Havnesteder, hovedsagelig Hamborg og Bremen. Maskinværkstederne og Jernstøberierne leverer ikke blot til et Omraade, der omtrent svarer til Flensborgs Engroshandel i Stavjern og Maskiner, men leverer langt ud over Slesvigs Sydgrænse til Holsten og det øvrige Tyskland. Paa lignende Maade staar det til for Oliemøllernes og Sæbefabrikernes Vedkommende o. s. v. Disse er foruden den lokale Forsyning af Slesvig endogsaa i langt overvejende Grad henvist til at afsætte deres Produkter paa det almindelige tyske Marked. Papirmøllen leverer til Bladene i hele Provinsen og Hamborg, samt ad Søvejen til Stettin og Königsberg, saa at Tyngdepunktet for dens Afsætning uden Sammenligning ligger uden for Slesvig. Kruasaas Kobber- og Messingværker forfærdiger Specialartikler for den i Tyskland særlig udviklede elektriske Industri, for Lokomotivværkstederne og Værfterne, og de er, hvad Aftagelsen af disse Artikler angaar, helt og holdent bundne til det industrielle Tyskland. Spritfabrikkerne, Brænderierne og Maltfabrikkerne, en Industri, der skaber særlig vigtige og betydelige Værdier, er i langt overvejende Grad henvist til det tyske Marked. Saaledes leverer f. Eks. eet eneste flensborgsk Brænderi i normale Tider mere Brændevin, end et af de største flensborgske Bryggeriers Produktion af Øl andrager, et Kvantum, der mange Gange overstiger Slesvigs Forbrug. Afsætningsomraadet for Flensborgs Bryggerier er foruden Flensborgs nærmeste Omegn temmelig ligeligt fordelt over hele Slesvig uden at naa væsentligt ud over dette Omraade.

De hidtil ikke nævnte Industrier er af ringe Betydning og beskæftiger kun faa Personer; for saa vidt de ikke maa henføres under Haandværket, tjener de Flensborgs og dens nærmeste Omegns lokale Behov, f. Eks. Beklædningsindustrien og Bogtrykkeriet samt de fleste Virksomheder inden for Næringsmiddelindustrien.

En Undtagelse danner kun *S a g o f a b r i k k e r n e* og navnlig *V a l s e m ø l l e n*. Disse er, som det fremgaar allerede af deres Størrelse, indstillede paa en Produktion, der rækker langt ud over Slesvigs lokale Forbrug. For saa vidt deres Produkter, deriblandt navnlig Kvalitetsvare, ikke er bestemt for Eksporten, maa Fabrikkerne ubetinget regnes med til Flensborgs Storindustri, der overvejende er orienterede Syd paa.

I det store og hele kan man danne sig det Billede af Flensborgs samlede Industri, at de beherskende Industrier: Værft, Jernstøberier, Maskinfabrikker, Messingværker, Papirfabrik, Olie- og Fedtindustri, Sprit- og Maltfabrikkes, Brænderier, Valsemøller er ialt for stor Stil til at kunne nøjes med Slesvigs lokale Behov; deres Tyngdepunkt — og dermed en for Flensborg særlig betydelig Industrigrupes Tyngdepunkt — ligger tværtimod absolut uden for Byen og Syd paa, nemlig paa det tyske Riges almindelige Marked.

Vi skal endnu blot kort omtale Bolig- og Fremmederhvervet; Flensborg er i fremragende Grad Pensionærernes By. Dens smukke landskabelige Beliggenhed foranlediger mange Rentiers, navnlig Landmænd, til at tage Bolig her. Der kan særlig ventes Rentiers fra rige Landskaber, og disse ligger navnlig Sydøst og Vest for Byen. Saaledes har talrige Rentiers fra Angel og det vestlige Marskomraade taget Ophold i Flensborg, medens de fattigere Egne Nord paa kun kan opvise faa Mennesker i saadanne Formuesomstændigheder. Over for Byer som Aabenraa, Haderslev og Sønderborg, der ligeledes er herlige Byer at bosætte sig i, maa man tage Hensyn til, at Flensborg som tysktalende By naturligvis drager de tysktalende Personer til sig, medens Folk med dansk Tungemaal hellere vælger Byerne Nord paa med blandet Sprøg.

De store Skoler i Byen trækker talrige udenbys Elever til, og disse giver mange af Indbyggerne et lønnende Erhverv ved at tage dem paa Kost og Logis. Ogsaa i denne Henseende er det i langt overvejende Grad de tysktalende Landsdele mod Syd, navnlig Angel, som ved Sidebaner har en bekvem Forbindelse med Byen, der staar i intim Forbindelse med Flensborg.

Fjordens Bade-Industri er, for saa vidt der ikke er Tale om Flensborgs egne Indbyggere, ligeledes helt henvist til de sydlige Egne. Byerne mod Nord har selv en for smuk Beliggenhed til, at deres Indbyggere skulde lade sig forlokke til et Badeophold i Flensborg; tværtimod er næsten alle udenbys Badegæster Sydslesvigere, Holstenere, Hamborgere, eller de kommer fra de sydlige Egne af Riget.

Naar vi altsaa under Indtrykket af ovenstaaende præciserer Spørgsmaalet om Flensborgs økonomiske Omraade som følger: „Hvilken Del af Flensborgs kommercielle og økonomiske Omraade er det vanskeligere for Byen at bære Tabet af, Nordslesvig eller Sydslesvig og dermed tillige Forbindelsen med det tyske Riges Marked?“ kan Svaret kun blive, at vel er Tabet af Nordslesvig et uhyre alvorligt Slag for Flensborg, navnlig for en Del af dens Erhvervsgrupper, men Tabet af Sydslesvig, navnlig af det rige Landskab Angel, langt Flensborgs betydeligste og mest trofaste Kunde, er simpelthen tilintetgørende. Norden er derimod ikke noget uomstrideligt Domæne for Flensborgs Handel og Industri. Tværtimod bevarer Haderslev — freagnet i Kolonialvarer og Husholdningsartikler en gros — en saa vidtgaende Selvstændighed, at man næsten kan holde den udenfor, naar man betragter Udstrækningen af Flensborgs økonomiske Omraade. Derimod besidder Flensborg helt og holdent et i Modsætning til Nordslesvig uomstrideligt rigt økonomisk Omraade i Angel, og ikke blot de andre Dele af Sydslesvig, men til Dels ogsaa Svansen, Dele af Rendsborgs og Nordditmarskens Kredse er indbefattede i dets økonomiske Omraade. Men endelig — og det er af allerstørste Betydning for Afgørelsen af det foreliggende Spørgsmaal, navnlig for Industrien, der spilder en langt vigtigere Rolle end Handelen — er Forbindelsen med det tyske Riges Marked paa Grund af de Forretningers Størrelse og Omfang, som slet og ret er afhængige af dette, et Livsspørgsmaal for Flensborg, der er alt for stor til at kunne nøjes med et lokalt økonomisk Omraade som det gamle Hertugdømme Slesvig.

Naar den Grundforring, at Flensborg maa forblive tysk, med ovenstaaende er blevet bevist ikke blot som national Selvfølgelighed, men ogsaa som økonomisk Livsnødvendighed, følger deraf, at ogsaa det nærmestliggende økonomiske Opland maa blive ved Byen. Ikke blot Byerne og Landsbyerne Syd for Clausen-Linien og Nord for Flensborg har haft stærke tyske Majoriteter. Ogsaa i Aabenraas Kredsdele og Flensborg Landkreds, der ligger Nord for denne Afstemningslinie, befinder der sig blandt en Vælgerbefolkning paa ialt kun 3.583 Vælgere et tysk Mindretal paa 1.195 Vælgere. Økonomisk er disse Byer alle intimt forbundne med Flensborg og kan lige saa daarligt undvære Byen som denne dem. En Forlængelse af Grænsen til den nordlige Udkant af Flensborg stranglerer Byens økonomiske Liv og hindrer den frie Trafik paa Fjorden. Ogsaa Jernbanenettet Nord for Flensborg hører, i det mindste hvad Linien Flensborg—Tyrstøl—Ringnæs og Linien Tinglev—Tønder angaar, til Flensborgs Livsnødvendigheder. Men dermed peger ogsaa den økonomiske Overvejelse hen paa den Demarkationslinie, der blev foreslaaet af nationale Grunde. Har Danskerne gjort Krav paa, at hele Fjordens rent tyske sydlige Bred af økonomiske Grunde skulde følge med et dansk voterende Flensborg, og derfor inddraget den i andet Afstemningsomraade, saa kræver Retten, at 60.000 Indbyggere i et tysk voterende Flensborg uforstyrret kan beholde de vigtigste økonomiske Aarer, Fjorden og Jernbanenettet, men navnlig Fjorden:

Sammenligning mellem tysk og dansk Statistik (Tønder)

Lb. Nr.	Distrikt for Kreds-dags-valget	Folketælling 1910			Kreds-dagsvalget 1919			Efter Clausens Statistik var Familier			Ved Folkeafstemningen 1920 var		
		ialt	tysk	dansk	valg-berettiget	tysk	dansk	dansk	blandet Sprog	tysk	valg-berettiget	tysk	dansk

I. Eksempler Nord for Clausen-Linien

1	Jeising-Hostrup	936	248	665 (71%)	483	140	201 (42%)	178	7	4	625	285	299	Ved Rigsdagsvalget 1912 blev danske Stemmer afgivne i %
2	Løgumgaard	378	56	318	216	52	66	51	1	—	267	82	146	
3	Nordrelørum	778	136	630	317	89	84	105	—	—	432	145	217	
4	Seth-Uberg	442	275	160	191	81	2	77	2	4	279	215	43	
5	Rudebøl	386	255	126	206	11	—	58	3	1	232	119	74	
6	Burkal	715	293	522	395	111	83	82	6	1	486	202	212	
7	Bøgvad	270	77	193	122	54	33	36	1	1	165	87	63	
8	Ravsted	709	199	495	419	135	96	90	2	2	425	193	189	

II. Eksempler Syd for Clausen-Linien*)

9	Agdrup	992	589	362	545	144	77	65	22	49	675	475	135	0,1
10	Bardrup	679	300	352	358	39	41	100	18	13	465	357	51	0,5
11	Humdrup	536	379	145	262	32	17	73	8	9	361	253	72	—
12	Jardelund	277	114	160	169	18	32	37	6	11	163	91	58	7,0
13	Ladelund	955	302	630	514	157	83	111	17	15	434	292	107	2,0
14	Visby	269	70	192	154	38	21	31	6	14	181	134	25	3,0
15	Sønderløgum	886	443	399	450	104	58	120	9	27	620	480	94	3,0
16	Aventoft	482	119	325	264	35 173**	—	[97% Danskere]			357	271	50	0,5

*) Clausens Tal til I jvf. Manuel historique.

„ „ „ II „ Berlingske Tidende, 13. 10. 19.

***) Ved Valget til den preussiske Landsforsamling.

Der zweite Zonenbezirk

Zfd. Nr.	Gemeinde	Bezirk	Sprachstatistik				Wählerzahl für die Nat.-Versammlung	Abgegebene Stimmzahl	Kreistagswahl		Plebiscit					Gemeinde bzw. Wahlbezirk	Zfd. Nr.		
			Ortsanwesende Bevölkerung						Wählerzahl d. Nat.-Versamml.	a. deutsch	b. dänisch	Stimmberechtigte						Abgegeb. Stimmen	
			a. 1910 insgesamt	b. *) deutsch	c. dänisch	1919 insgesamt						für Liste I	für Liste II	für Liste III	für Liste IV			Insgesamt	deutsch

Zfd. Nr.	Gemeinde	Bezirk	Sprachstatistik			
			Ortsanwesende Bevölkerung			
			a. 1910 insgesamt	b. deutsch	c. dänisch	1919 insgesamt

a) Kreis Løndern (Süd).

1	Ahrtrup	Ahrtrup	697	353	342	721	383	423	144	77	360	111	10	—	481	323	110	Ahrtrup	1
2	Sprafebüll	Ahrtrup	56	54	2	74	32	—	—	—	31	5	—	—	36	32	1	Sprafebüll	2
3	Gaarden (Abf. Gut)	Ahrtrup	69	60	9	90	38	—	—	—	18	19	4	—	51	42	5	Gaarden (Abf. Gut)	3
4	Lütjenhorn	Ahrtrup	170	162	8	203	54	—	—	—	66	34	5	—	107	78	19	Lütjenhorn	4
5	Amrum	Amrum	973	932	9	941	463	370	56	—	393	102	47	—	542	425	81	Amrum	5
6	Wentoft	Wentoft	482	156	325	478	264	—	35	—	283	73	1	—	357	271	50	Wentoft	6
7	Boldigum	Boldigum	993	973	16	1366	567	586	146	—	290	71	66	—	427	297	92	Boldigum	7
8	Brigum	Brigum	282	271	6	259	145	—	—	—	132	27	17	—	176	107	47	Brigum	8
9	Braderup	Braderup	407	211	188	447	220	276	39	41	213	64	7	—	284	215	42	Braderup	9
10	Holm	Braderup	95	42	53	63	22	—	—	—	30	5	—	—	35	23	1	Holm	10
11	Uphusum	Braderup	212	68	144	234	109	—	—	—	111	33	2	—	146	119	8	Uphusum	11
12	Emmelsbüll	Emmelsbüll	792	754	34	755	399	300	73	—	384	171	9	1	565	513	15	Emmelsbüll	12
13	Enge	Enge	332	326	6	312	177	247	149	1	153	92	20	—	265	226	18	Enge	13
14	Sande	Enge	191	188	2	185	92	—	—	—	91	33	13	—	137	124	5	Sande	14
15	Fahretoft	Fahretoft	571	564	4	553	235	327	102	—	274	134	24	—	442	389	3	Fahretoft	15
16	Wangaard	Fahretoft	195	194	—	186	111	—	—	—	88	43	18	—	149	139	2	Wangaard	16
17	Horsbüll	Horsbüll	413	392	21	406	212	—	32	—	211	58	7	—	276	240	12	Horsbüll	17
18	Humptrup	Humptrup	536	391	145	567	262	213	32	17	263	92	6	—	361	253	72	Humptrup	18
19	Karlum	Karlum	211	116	95	218	104	181	83	13	101	52	2	—	165	130	17	Karlum	19
20	Langaard	Karlum	38	20	18	49	17	—	—	—	19	5	—	—	24	23	—	Langaard	20
21	Tinningstedt	Karlum	196	89	101	208	106	—	—	—	101	29	3	—	133	101	15	Tinningstedt	21
22	Reitum	Reitum	802	717	67	873	479	574	126	—	394	255	48	—	697	559	68	Reitum	22
23	Archjum	Reitum	162	146	16	162	85	—	—	—	92	39	4	—	135	111	7	Archjum	23
24	Tinnum	Reitum	464	436	28	490	230	—	—	—	201	92	22	—	315	256	26	Tinnum	24
25	Kleißeerfoog	Kleißeerfoog	168	167	—	209	205	237	68	—	104	36	2	—	142	127	1	Kleißeerfoog	25
26	Dagebüllfoog	Kleißeerfoog	319	315	4	288	150	—	—	—	139	65	13	—	215	187	11	Dagebüllfoog	26
27	Marientoog	Kleißeerfoog	114	106	8	163	57	—	—	—	56	26	4	—	86	72	3	Marientoog	27
28	Klizbüll	Klizbüll	704	476	228	729	347	293	122	88	346	156	15	—	517	433	46	Klizbüll	28
29	Karhardehof	Klizbüll	9	9	—	7	4	—	—	—	4	2	1	—	7	7	—	Karhardehof	29
30	Klizbüllhof	Klizbüll	34	12	22	40	19	—	—	—	16	6	1	—	23	15	6	Klizbüllhof	30
31	Zul. Mar.-Roog	Kleißeerfoog	28	28	—	23	13	—	—	—	12	12	1	—	25	24	—	Zul. Mar.-Roog	31
32	Ladelund	Rongsmark	622	220	395	631	311	340	157	83	324	104	6	—	434	292	107	Ladelund	32
33	Westre	Rongsmark	147	6	141	278	122	—	—	—	139	41	1	—	181	128	28	Westre	33
34	Boverstedt	Rongsmark	53	28	23	66	36	—	—	—	36	9	1	—	46	37	7	Boverstedt	34
35	Klangbüll	Klangbüll	248	216	81	236	117	108	23	—	139	33	3	—	175	154	—	Klangbüll	35
36	Klintum	Klintum	207	202	5	200	98	171	127	4	91	44	7	—	142	122	8	Klintum	36
37	Diter-Schnatebüll	Klintum	151	150	1	176	86	—	—	—	83	24	3	—	110	102	1	Diter-Schnatebüll	37
38	Leß	Leß	1296	1176	85	1261	707	655	442	27	622	342	74	—	1038	879	91	Leß	38
39	Büllsbüll	Leß	34	27	7	44	20	—	—	—	21	5	3	—	29	23	—	Büllsbüll	39
40	Büllsbüll Gut	Leß	15	15	—	16	6	—	—	—	7	—	—	—	7	6	—	Büllsbüll Gut	40
41	Fresenhagen	Leß	37	34	3	57	16	—	—	—	7	14	1	—	22	18	4	Fresenhagen	41
42	Högelund	Leß	14	14	—	—	13	—	—	—	6	7	—	—	13	12	—	Högelund	42
43	Lindholm	Lindholm	1049	1040	7	1067	565	851	323	—	571	229	16	—	816	730	19	Lindholm	43
44	Rijum	Lindholm	813	792	18	828	441	—	—	—	464	134	10	—	608	557	6	Rijum	44
45	Medelby	Medelby	337	230	106	356	171	295	79	43	151	55	8	—	214	144	56	Medelby	45
46	Holt	Medelby	172	162	6	222	74	—	—	—	74	13	5	—	92	83	1	Holt	46
47	Dsterby	Medelby	247	237	10	553	118	—	—	—	111	36	5	—	152	101	41	Dsterby	47
48	Openum	Midlum	398	385	11	355	219	417	90	—	202	29	19	—	250	169	65	Openum	48
49	Midlum	Midlum	283	272	7	267	139	—	—	—	134	16	11	—	161	97	43	Midlum	49
50	Alferjum	Midlum	289	264	4	247	126	—	—	—	119	27	15	—	161	103	40	Alferjum	50

b) Kreis

89	Rupiermühle	Krusau	398	330	64	4
90	Bau	Bau	449	302	123	4
91	Riehus	Wassersleben	348	297	50	2
92	Harrislee	Harrislee	2049	1675	334	20
93	Fröslee	Fröslee	450	204	242	4
94	Timmerstief	Timmerstief	187	172	15	2
95	Ellund	Ellund	262	261	1	2
96	Gottrupel	Handewitt	101	79	20	1
97	Handewitt u. Fortgutsbez.	Handewitt u. Fortgutsbez.	—	—	—	—
98	Lindewitt, Handewitt-holz, Handewittbusch	Handewitt	602	575	27	6
99	Hüllerup	Hoffnung	155	154	1	1
100	Haurup	Hoffnung	210	210	—	2
101	Wallsbüll	Wallsbüll	326	276	48	4
102	Wegn	Wegn	223	220	3	2
103	Nordhaststedt	Nordhaststedt	253	241	12	2
104	Linnau	Linnau	170	168	2	1
105	Schafflund	Schafflund	477	424	50	5
106	Kiesbüll	Kiesbüll	117	115	2	1
107	Hörup	Hörup	243	227	9	2
108	Großenwiehe	Wiehefrug	340	327	9	3
109	Lindewitt-Lüngerau	Lüngerau	201	199	2	2
110	Kleinwiehe	Kleinwiehe	172	167	5	1
111	Schobüll	Schobüll	260	256	4	2
112	Sillerup	Sillerup	317	267	49	3
113	Stieglund	Sillerup	—	—	—	—
114	Muntwolstrup	Bilshau	268	261	4	2
115	Zuhlschau	Bilshau	84	84	—	—
116	Barberup	Barberup	199	193	5	2
117	Tarplund	Tarplund	338	326	11	3
118	Weding	Weding	342	327	10	3
119	Denersee	Denersee	302	299	3	3
120	Frörup	Frörup	324	321	3	3
121	Bockholm	Bockholm	281	270	7	2
122	Holnis	Bockholm	125	121	3	1
123	Muntbrarup	Muntbrarup	268	261	4	2
124	Ringsberg	Ringsberg	296	292	3	2
125	Rübe, Schloßgutsbezirk	Rübe	—	—	—	—
126	Glücksburg	Glücksburg	228	223	4	2
127	Wohnstellen von Frem-merup und Friederup	—	—	—	—	—
128	Wees, Dybüll, Allstrup u. Fortgutsbez. Glücksburg	Wees	203	198	3	1
129	Weesries	Weesries	232	229	2	2

Der zweite Zonenbezirk

Kreistagswahl	Plebiscit						Gemeinde bezw. Wahlbezirk	Qfd. Nr.
	Stimmberichtigte					Abgegeb. Stimmen		
	b. dänisch	für Liste I	für Liste II	für Liste III	für Liste IV			

1 (Süd).

4	77	360	111	10	—	481	323	110	Åhrtrup	1
		31	6	—	—	36	32	1	Spratebüll	2
		18	19	4	—	51	42	5	Gaarden (Vbl. Gut)	3
		66	34	5	—	107	78	19	Lütjenhorn	4
6		393	102	47	—	542	425	81	Amrum	5
5		283	73	1	—	357	271	50	Voentoft	6
6		290	71	66	—	427	297	92	Boldigum	7
		132	27	17	—	176	107	47	Brigum	8
9	41	213	64	7	—	284	215	42	Braderup	9
		30	5	—	—	35	23	1	Holm	10
		111	33	2	—	146	119	8	Uphusum	11
3		384	171	9	1	565	513	15	Gemmelbüll	12
9	1	153	92	20	—	265	226	18	Enge	13
		91	33	13	—	137	124	5	Sande	14
2		274	134	24	—	442	389	3	Fahrtøft	15
		88	43	18	—	149	139	2	Waggaard	16
2		211	58	7	—	276	240	12	Horsbüll	17
2	17	263	92	6	—	361	253	72	Humptrup	18
3	13	101	52	2	—	165	130	17	Karlum	19
		19	5	—	—	24	23	—	Laggaard	20
		101	29	3	—	133	101	15	Tinningstedt	21
6		394	255	48	—	697	559	68	Reitum	22
		92	39	4	—	135	111	7	Aråsum	23
		201	92	22	—	315	256	26	Linnau	24
8		104	36	2	—	142	127	1	Schafflund	25
		139	68	13	—	215	187	11	Dagebülltoog	26
		66	26	4	—	86	72	3	Marietoog	27
2	38	346	156	15	—	517	433	46	Klitzbüll	28
		4	2	1	—	7	7	—	Karhardehof	29
		16	6	1	—	23	15	6	Klitzbüllhof	30
		12	12	1	—	25	24	—	Sul.-Mar.-Roog	31
7	83	324	104	6	—	434	292	107	Ladelund	32
		139	41	1	—	181	128	28	Bestre	33
		36	9	1	—	46	37	7	Boverstedt	34
3		139	33	3	—	175	154	—	Klangbüll	35
7	4	91	44	7	—	142	122	8	Klintum	36
		83	24	3	—	110	102	1	Diter-Schnatebüll	37
2	27	622	342	74	—	1038	879	91	Leß	38
		21	5	3	—	29	23	—	Büllsbüll	39
		7	—	—	—	7	6	—	Büllsbüll Gut	40
		7	14	1	—	22	18	4	Fresenhagen	41
		6	7	—	—	13	12	—	Högelund	42
3		571	229	16	—	816	730	19	Lindhøim	43
		464	134	10	—	608	557	6	Rijum	44
9	43	151	55	8	—	214	144	56	Medelby	45
		74	13	5	—	92	83	1	Holt	46
		111	36	5	—	152	101	41	Østerby	47
0		202	29	19	—	250	169	65	Øvenum	48
		134	16	11	—	161	97	43	Widslum	49
		119	27	15	—	161	103	40	Ålterjum	50

Qfd. Nr.	Gemeinde	Bezirk	Sprachstatistik				Wählerzahl für die Kreis-Verammlung	Abgegebene Stimmenzahl	Kreistagswahl		Plebiscit					Gemeinde bezw. Wahlbezirk	Qfd. Nr.			
			Ortsanwesende Bevölkerung						a. 1910 insgesamt	b. deutsch	c. dänisch	1919 insgesamt	Stimmberichtigte					Abgegeb. Stimmen		
			a. 1910 insgesamt	b. deutsch	c. dänisch	1919 insgesamt							a. deutsch	b. dänisch	für Liste I				für Liste II	für Liste III

b) Kreis Flensburg (Teil).

89	Kupfermühle	Krusau	398	330	64	463	310	256	158	148	77	17	—	242	153	73	Kupfermühle	89
90	Bau	Bau	449	302	123	467	297	169	46	14	3	7	—	24	21	3	Bau	90
91	Niehus	Wassersleben	348	297	50	296	166	—	59	111	68	19	—	198	123	50	Niehus	91
92	Harrislee	Harrislee	2049	1675	334	2013	947	844	539	793	190	134	—	1117	557	395	Harrislee	92
93	Frødslee	Frødslee	450	204	242	487	239	515	60	13	3	3	—	19	12	8	Frødslee	93
94	Timmerstief	Timmerstief	187	172	15	239	114	103	72	91	16	10	—	117	98	11	Timmerstief	94
95	Ellund	Ellund	262	261	1	253	120	98	45	91	41	5	1	138	97	34	Ellund	95
96	Gottrupel	Handewitt	101	79	20	126	—	—	—	43	8	4	—	55	36	14	Gottrupel	96
97	Handewitt u. Forstgutsbez. Lindewitt, Handewitt-holz, Handewittbusch	Handewitt	602	575	27	637	377	298	33	271	119	30	2	422	309	69	Handewitt u. Forstgutsbez. Lindewitt, Handewitt-holz, Handewittbusch	97
98	Hüllerup	Hoffnung	155	154	1	144	—	—	—	115	32	4	—	151	59	20	Hüllerup	98
99	Haurup	Hoffnung	210	210	—	223	181	—	36	72	52	8	—	132	117	9	Haurup	99
100	Wallsbüll	Wallsbüll	326	276	48	401	193	154	54	155	88	18	—	261	205	46	Wallsbüll	100
101	Wegn	Wegn	223	220	3	223	111	92	36	109	41	9	—	159	108	44	Wegn	101
102	Nordhadsstedt	Nordhadsstedt	253	241	12	289	303	126	39	116	58	14	—	188	164	9	Nordhadsstedt	102
103	Linnau	Linnau	170	168	2	185	88	88	5	84	24	3	—	111	97	6	Linnau	103
104	Schafflund	Schafflund	477	424	50	508	246	218	104	219	98	24	—	341	264	58	Schafflund	104
105	Kiesdria	Kiesdria	117	115	3	190	62	56	3	58	20	1	—	79	73	2	Kiesdria	105
106	Hörup	Hörup	243	227	9	285	121	107	41	115	32	4	—	151	135	2	Hörup	106
107	Großenwiehe	Wiehefrug	340	327	9	390	219	217	70	186	52	17	—	255	211	26	Großenwiehe	107
108	Lindewitt-Lüngerau	Lüngerau	201	199	2	231	105	—	49	86	51	19	1	157	139	11	Lindewitt-Lüngerau	108
109	Kleinwiehe	Kleinwiehe	172	167	5	181	88	81	31	70	21	6	—	97	86	1	Kleinwiehe	109
110	Schobüll	Schobüll	260	256	4	293	150	122	23	126	52	18	—	196	152	27	Schobüll	110
111	Sillerup	Sillerup	317	267	49	325	178	159	97	157	33	13	—	203	181	12	Sillerup	111
111a	Stieglund	Stieglund	—	—	—	—	—	—	—	8	10	2	—	20	19	1	Stieglund	111a
112	Muntwollstrup	Bilschau	268	261	4	265	128	117	64	88	48	23	—	159	118	31	Muntwollstrup	112
113	Zuhlschau	Bilschau	84	84	—	82	—	—	—	22	20	9	—	51	43	3	Zuhlschau	113
114	Barderup	Barderup	199	193	5	218	106	86	45	49	62	26	—	137	119	13	Barderup	114
115	Tarplund	Tarplund	338	326	11	358	221	188	53	125	60	45	—	230	157	59	Tarplund	115
116	Weding	Weding	342	327	10	308	139	110	23	82	73	20	—	175	134	21	Weding	116
117	Deverjee	Deverjee	302	299	3	310	162	127	41	81	83	38	—	202	152	31	Deverjee	117
118	Frörup	Frörup	324	321	3	347	177	150	63	80	101	41	—	222	199	11	Frörup	118
119	Bochholm	Bochholm	281	270	7	262	187	151	46	85	70	27	—	182	140	24	Bochholm	119
120	Holnis	Bochholm	125	121	3	163	—	—	—	56	21	6	—	83	61	12	Holnis	120
121	Munkbrarup	Munkbrarup	268	261	4	265	128	117	74	64	83	25	—	172	149	11	Munkbrarup	121
122	Ringsberg	Ringsberg	296	292	3	294	151	143	63	72	88	32	—	142	121	10	Ringsberg	122
123	Rüde, Schloßgutsbezirk Glücksburg, Wohnstellen von Tremmerup und Friederup	Rüde	228	223	4	221	127	118	82	69	43	29	—	141	128	7	Rüde, Schloßgutsbezirk Glücksburg, Wohnstellen von Tremmerup und Friederup	123
124	Wees, Dybüll, Ållstrup u. Forstgutsbez. Glücksburg	Wees	203	198	3	179	—	—	—	88	31	21	—	140	114	15	Wees, Dybüll, Ållstrup u. Forstgutsbez. Glücksburg	124
			232	229	2	231	291	241	94	—	—	—	—	—	—	—		

88	06	26	15	517	433	46	Wartensboog	21
	346	156	1	517	433	46	Rißbüll	28
	4	2	1	7	7	—	Karshardhof	29
	16	6	1	23	15	6	Rißbüllhof	30
	12	12	1	25	24	—	Zul.-Mar.-Roog	31
83	324	104	6	434	292	107	Ladelund	32
	139	41	1	181	128	28	Wefte	33
	36	9	1	46	37	7	Boverstedt	34
	139	33	3	175	154	—	Klangbüll	35
4	91	44	7	142	122	8	Klintum	36
	83	24	3	110	102	1	Dier-Schnatebüll	37
27	622	342	74	1038	879	91	Leß	38
	21	5	3	29	23	—	Büllsbüll	39
	7	—	—	7	6	—	Büllsbüll Gut	40
	7	14	1	22	18	4	Fresenhagen	41
	6	7	—	13	12	—	Högelund	42
	571	229	16	816	730	19	Lindholm	43
	464	134	10	608	557	6	Rißum	44
43	151	55	8	214	144	56	Medelby	45
	74	13	5	92	83	1	Holt	46
	111	36	5	152	101	41	Osterby	47
	202	29	19	250	169	65	Dvenum	48
	134	16	11	161	97	43	Mißlum	49
	119	27	15	161	103	40	Alfersum	50
	313	96	9	418	267	87	Morsum	51
	475	127	1	613	504	31	Neufirchen	52
	174	55	36	265	183	43	Nieblum	53
	54	10	4	68	29	34	Goting	54
	110	11	10	137	68	59	Borgsum	55
	14	2	2	18	13	5	Wittsum	56
	1014	524	73	1611	302	49	Niebüll	57
	340	152	11	503	1430	12	Deezbüll	58
	42	11	1	54	44	7	Lift	59
	202	71	32	305	261	29	Norddörfer	60
	273	31	19	323	209	82	Oldsumkintum	61
	95	5	6	106	55	44	Loftum	62
	97	24	6	126	89	25	Süderende	63
	53	4	3	60	41	11	Dunsum	64
	78	10	3	91	33	41	Heterfum	65
	20	3	6	29	11	16	Hedehufum	66
	257	78	7	342	250	45	Rodenäs	67
	138	89	10	246	230	2	Stedesand	68
	87	21	1	109	100	—	Wester-Schnatebüll	69
	58	19	2	79	68	2	Störtewedertoo	70
58	300	122	16	438	343	69	Süderlügum	71
	13	8	—	21	10	5	Böglum	72
	53	11	1	65	54	5	Ellhöft	73
	55	41	—	96	73	15	Wimmersbüll	74
	63	38	2	103	91	8	Söholm	75
	6	3	2	11	11	—	Rnorburg	76
21	137	42	2	181	134	25	Weesby	77
	39	4	17	60	58	—	Wittbün	78
	932	333	211	1476	193	132	Westerland	79
	486	299	127	902	1709	112	Wst	80
	22	3	—	25	24	—	Rantum	81
	143	83	10	236	208	2	Stadum	82
	33	25	5	63	56	—	Holzacker	83
8	55	14	3	72	58	10	Schardebüll	84
	34	19	6	59	49	6	Engerheide	85
	261	92	4	357	320	5	Christian-Albrechtsboog	86
	91	38	1	131	65	53	Tardelund	87
32	27	5	—	32	26	5	Böglund	88

476				21603	17144	2349
-----	--	--	--	-------	-------	------

107	Großenwiehe	Wiefetrug	340	327	9	390	219	217	70	186	52	17	—	255	211	26	Großenwiehe	107
108	Lindewitt-Lüngerau	Lüngerau	201	199	2	231	105	—	49	86	51	19	1	157	139	11	Lindewitt-Lüngerau	108
109	Kleinwiehe	Kleinwiehe	172	167	5	181	88	81	31	70	21	6	—	97	86	1	Kleinwiehe	109
110	Schobüll	Schobüll	260	256	4	293	150	122	28	126	52	18	—	196	152	27	Schobüll	110
111	Sillerup	Sillerup	317	267	49	325	178	159	97	157	33	13	—	203	181	12	Sillerup	111
111a	Siegelund	Sillerup	—	—	—	—	—	—	—	8	10	2	—	20	19	1	Siegelund	111a
112	Muntwolstrup	Bilschau	268	261	4	265	128	117	—	88	48	23	—	159	118	31	Muntwolstrup	112
113	Zußschau	Bilschau	84	84	—	82	—	—	64	22	20	9	—	51	43	3	Zußschau	113
114	Barderup	Barderup	199	193	5	218	106	86	45	49	62	26	—	137	119	13	Barderup	114
115	Jarplund	Jarplund	338	326	11	358	221	188	53	125	60	45	—	230	157	59	Jarplund	115
116	Weding	Weding	342	327	10	308	139	110	23	82	73	20	—	175	134	21	Weding	116
117	Deverjee	Deverjee	302	299	3	310	162	127	41	81	83	38	—	202	152	31	Deverjee	117
118	Frörup	Frörup	324	321	3	347	177	150	63	80	101	41	—	222	199	11	Frörup	118
119	Bockholm	Bockholm	281	270	7	262	187	151	—	85	70	27	—	182	140	24	Bockholm	119
120	Holnis	Bockholm	125	121	3	163	—	—	46	56	21	6	—	83	61	12	Holnis	120
121	Muntbrarup	Muntbrarup	268	261	4	265	128	117	74	64	83	25	—	172	149	11	Muntbrarup	121
122	Ringsberg	Ringsberg	296	292	3	294	151	143	63	72	38	32	—	142	121	10	Ringsberg	122
123	Rüde, Schloßgutsbezirk	Rüde	228	223	4	221	127	118	32	69	43	29	—	141	128	7	Rüde, Schloßgutsbezirk	123
	Güdsburg, Wohnstellen von Tremmerup und Friederup	Wees	203	198	3	179	—	—	—	88	31	21	—	140	114	15	Güdsburg, Wohnstellen von Tremmerup und Friederup	124
124	Wees, Orsbüll, Allstrup u. Forstgutsbez. Güdsburg	Wees	232	229	2	231	291	241	94	—	—	—	—	—	—	—	Wees, Orsbüll, Allstrup u. Forstgutsbez. Güdsburg	124
125	Weesries	Tarup	232	229	2	231	291	241	94	—	—	—	—	—	—	—	Weesries	125
126	Tarp, Lastrup	Tarp	296	282	2	256	—	—	—	84	65	31	—	180	158	11	Tarp, Lastrup	126
127	Tarp	Tarp	417	409	2	380	329	283	136	116	106	47	—	269	217	32	Tarp	127
128	Sünderup	Sünderup	633	616	12	588	303	266	—	175	102	75	—	352	240	64	Sünderup	128
128	Stadt Güdsburg	Güdsburg	1605	1542	41	1692	930	850	13	493	306	181	—	980	880	95	Stadt Güdsburg	128
129	Stadtkreis Flensburg	Flensburg	60922	56074	3706	61959	38758	33596	—	—	—	—	—	39706	27071	8955	Stadtkreis Flensburg	129

Endsumme für Kreis Flensburg (Teil)	75663	69472	4893	77227	46752	40246								48577	33487	10435
-------------------------------------	-------	-------	------	-------	-------	-------	--	--	--	--	--	--	--	-------	-------	-------

c) Kreis Husum (Teil).

1	Goldbeef									70	40	10	—	120	93	19	Goldbeef	1
2	Goldelund									94	63	12	—	169	149	8	Goldelund	2
3	Goldelund	924	907	17	920	Keine Dänen	Keine Dänen			173	85	15	—	273	211	40	Goldelund	3
4	Löwenstedt									103	73	13	—	189	166	8	Löwenstedt	4
5	Ostenau									36	16	11	—	57	53	—	Ostenau	5
Endsumme für Kreis Husum (Teil)	924	907	17	920	Keine Dänen					808	672	75						

d) Gesamtsummen.

1	Kreis Londern (Süd)	31040	25750	4780	34058	17592	13702	3782	476					21603	17144	2349	Kreis Londern (Süd)	1
2	Kreis Flensburg (Teil)	75663	69472	4893	77227	46752	40246							48577	33487	10435	Kreis Flensburg (Teil)	2
3	Kreis Husum (Teil)	924	907	17	920									808	672	75	Kreis Husum (Teil)	3
Insgesamt		107627	96129	9690	112205	64344	53948							70988	51303	12859		

Die gemischt-völkischen Gebiete

I. Nördlich der Tiedje-Linie

a) Kreis Londern (Nord)

Rfd. Nr.	Gemeinde	Bezirk	Sprachstatistik				Wählerzahl für die Stat.-Versammlung	Abgegebene Stimmzahl	Kreistagswahl	Plebiscit					Gemeinde bezw. Wahlbezirk	Rfd. Nr.			
			Ortsanwesende Bevölkerung		1919 insgesamt	1919 insgesamt				Stimmberächtigte							Abgegeben. Stimmen		
			a. 1910 insgesamt	b. deutsch						c. dänisch	für Liste I	für Liste II	für Liste III	für Liste IV			Insgesamt	deutsch	dänisch
1	Ballum	Ballebro	1050	14	1035	1021	506	20	1	368	561	182	38	—	781	30	708	Ballum	1
2	Brede	Bredebro	268	25	237	307	148	105	73	454	144	45	10	—	199	18	158	Brede	2
3	Naape	Bredebro	180	34	146	177	68	—	—	—	79	21	4	—	104	14	86	Naape	3
4	Upter	Bredebro	127	22	105	90	36	—	—	—	45	13	—	—	58	1	53	Upter	4
5	Horrig	Bredebro	274	14	260	272	130	—	—	—	139	52	11	—	202	27	153	Horrig	5
6	Bredebro	Bredebro	349	36	312	317	163	—	—	—	164	57	10	—	231	50	156	Bredebro	6
7	Harris	Bredebro	156	88	148	191	62	—	—	—	82	40	3	—	125	11	106	Harris	7
8	Rollum	Bredebro	130	12	118	155	63	—	—	—	68	21	7	—	96	7	8	Rollum	8
9	Döstrup	Döstrup	374	15	300	348	176	12	5	200	186	48	13	—	247	11	221	Döstrup	9
10	Binum	Döstrup	—	2	211	224	89	—	—	—	83	38	11	—	132	6	115	Binum	10
11	Ufith	Ufith	146	15	114	143	59	42	31	133	59	7	3	—	69	30	35	Ufith	11
12	Ufith	Ufith	817	10	361	406	163	—	—	—	186	39	6	—	231	17	199	Ufith	12
13	Dravit	Ufith	213	—	—	—	70	—	—	—	3	4	—	—	7	5	—	Dravit	13
14	Alsleben an der Au	Ufith	130	8	138	195	4	25	15	61	80	20	4	—	104	21	70	Alsleben an der Au	14
15	Mögeltondern	Mögeltondern	266	42	220	334	153	124	47	371	138	68	6	—	212	48	143	Mögeltondern	15
16	Gallehus	Mögeltondern	171	4	167	182	81	—	—	—	83	40	4	—	127	9	105	Gallehus	16
17	Bönderby	Mögeltondern	115	11	106	163	51	—	—	—	66	19	3	—	88	9	71	Bönderby	17
18	Sönderby	Mögeltondern	513	52	460	487	239	—	—	—	255	62	17	—	334	30	285	Sönderby	18
19	Stoffebro	Mögeltondern	145	22	121	124	49	—	—	—	62	24	1	—	87	4	76	Stoffebro	19
20	Randerup	Schads	227	7	220	202	89	6	—	143	113	33	6	1	153	8	131	Randerup	20
21	Schads	Schads	281	9	272	288	115	—	—	—	149	35	10	—	195	3	176	Schads	21
22	Emmerleff	Süderseiersleff	299	20	278	269	128	64	34	315	154	26	5	—	185	18	146	Emmerleff	22
23	Rjargaard	Süderseiersleff	97	13	84	103	45	—	—	—	51	10	5	—	66	19	44	Rjargaard	23
24	Norder-Seiersleff	Süderseiersleff	319	28	291	321	126	—	—	—	158	26	5	—	189	27	150	Norder-Seiersleff	24
25	Süder-Seiersleff	Süderseiersleff	374	25	349	337	169	—	—	—	191	66	10	—	267	25	223	Süder-Seiersleff	25
26	Lügumfløster	Lügumfløster	1597	616	978	1585	807	456	—	—	763	318	69	3	1153	516	542	Lügumfløster	26
27	Terpstedt	Terpstedt	264	264	—	260	109	6	—	66	125	31	12	—	168	20	136	Terpstedt	27
28	Söllstedt	Abel	252	15	237	285	117	—	—	—	125	34	6	—	165	17	133	Söllstedt	28
29	Tüchschau	Abel	69	8	61	84	34	—	—	—	34	6	5	—	45	16	26	Tüchschau	29
30	Laurup	Laurup	176	176	—	166	73	23	19	118	65	28	6	—	99	2	88	Laurup	30
31	Drengstedt	Laurup	149	7	142	162	65	—	—	—	59	19	9	—	37	6	81	Drengstedt	31
32	Overby	Laurup	87	2	85	107	56	—	—	—	36	6	—	—	42	3	31	Overby	32
33	Medolden	Medolden	299	8	220	236	119	10	3	125	110	55	9	1	175	8	152	Medolden	33
34	Ottersbüll	Medolden	133	11	122	114	52	—	—	—	56	23	6	—	85	4	72	Ottersbüll	34
35	Dahler	Wiesby	251	9	242	239	105	63	26	403	130	34	2	—	166	27	128	Dahler	35
36	Osterby	Wiesby	311	39	272	332	145	—	—	—	167	31	4	—	202	33	162	Osterby	36
37	Gjerrup	Wiesby	158	2	156	153	66	—	—	—	63	12	3	—	78	8	64	Gjerrup	37
38	Wiesby	Wiesby	690	41	647	686	279	—	—	—	324	126	84	—	484	48	415	Wiesby	38
39	Norderlügum	Norderlügum	299	6	287	309	141	92	89	84	146	37	5	—	188	58	95	Norderlügum	39
40	Rjong	Norderlügum	112	5	107	106	51	—	—	—	49	20	2	—	71	18	48	Rjong	40
41	Loitwit	Norderlügum	116	20	96	131	54	—	—	—	56	8	3	—	67	38	20	Loitwit	41
42	Westerterp	Norderlügum	147	6	141	152	68	—	—	—	69	37	—	—	106	30	54	Westerterp	42
43	Lügumgaard	Lügumgaard	236	48	188	236	115	63	52	66	111	37	6	—	154	51	80	Lügumgaard	43
44	Randebj	Lügumgaard	142	10	130	140	64	—	—	—	94	17	2	—	111	31	66	Randebj	44
45	Kirkeby	Rongsmart	346	34	309	295	139	53	16	118	167	173	6	—	345	59	246	Kirkeby	45
46	Rongsmart	Rongsmart	230	10	214	202	102	—	—	—	121	36	5	—	162	26	121	Rongsmart	46
47	Juvre	Rongsmart	226	8	218	245	115	—	—	—	172	34	9	—	170	7	147	Juvre	47
Endsumme für Kreis Londern			11939	2041	9964	12261	5693	1111	395	2907					8814	1480	6454		

b) Kreis Apenrade

Rfd. Nr.	Gemeinde	Bezirk	Sprachstatistik				Wählerzahl für die Stat.-Versammlung	Abgegebene Stimmzahl	Kreistagswahl	Plebiscit					Gemeinde bezw. Wahlbezirk	Rfd. Nr.			
			Ortsanwesende Bevölkerung		1919 insgesamt	1919 insgesamt				Stimmberächtigte							Abgegeben. Stimmen		
a. 1910 insgesamt	b. deutsch	c. dänisch	für Liste I	für Liste II			für Liste III	für Liste IV	Insgesamt	deutsch	dänisch								
48	Barsmart	Barsmart I	432	47	382	381	210	68	46	67	207	45	15	2	269	73	152	Barsmart	48
49	Barjoe	Barsmart	71	4	67	85	44	—	7	29	37	3	4	—	44	5	35	Barjoe	49
50	Schauby	Schauby	212	23	182	207	97	122	16	42	98	21	6	—	125	30	76	Schauby	50
51	Höfeberg	Schauby	97	10	87	103	43	—	8	17	43	11	2	—	56	18	38	Höfeberg	51
52	Stollig	Schauby	277	72	190	315	165	—	46	40	143	30	13	—	186	85	76	Stollig	52
53	Loitfirteby	Loitfirteby	1256	93	1152	1198	536	146	54	290	631	181	37	3	852	129	629	Loitfirteby	53
54	Bodum	Bodum	230	8	219	237	115	45	14	84	110	20	12	—	142	18	113	Bodum	54
55	Gjenner	Bodum	496	55	435	553	267	—	8	150	262	77	14	1	354	49	234	Gjenner	55
56	Andholm	Bodum	83	2	81	96	42	—	—	33	43	9	1	—	53	5	45	Andholm	56
57	Osterlügum	Osterlügum	367	20	347	395	197	136	8	142	185	49	11	—	345	28	197	Osterlügum	57
58	Haberslund	Osterlügum	402	73	326	469	194	—	47	70	189	34	14	—	237	71	144	Haberslund	58
59	Rauberg	Osterlügum	267	34	226	279	160	—	18	82	130	32	5	—	167	21	134	Rauberg	59
60	Norderjarup	Osterlügum	147	9	138	149	74	—	1	52	63	20	1	—	84	6	67	Norderjarup	60
61	Ries	Ries	320	91	228	314	152	143	45	64	143	61	21	1	226	79	127	Ries	61
62	Grøns	Ries	150	8	144	177	87	—	14	38	88	40	2	—	130	28	88	Grøns	62
Endsumme für Kreis Londern			16109	7150	9152	16109													

II. a)

Rfd. Nr.	Gemeinde	Bezirk	Sprachstatistik				
			Ortsanwesende Bevölkerung		1919 insgesamt	1919 insgesamt	
			a. 1910 insgesamt	b. deutsch			c. dänisch
1	Abel	Abel	424	81	339		
2	Höglund	Abel	126	14	112		
3	Wennemos	Abel	149	25	124		
4	Bilderup	Bilderup	304	24	279		
5	Sendemart	Bilderup	124	4	117		
6	Sottrup	Bilderup	126	12	105		
7	Haitrup	Bilderup	48	30	18		
8	Haitrupshof	Bilderup	48	30	18		
9	Bredewatt	Bredewatt	167	48	105		
10	Heez	Bredewatt	87	0	87		
11	Buhrfall	Buhrfall	288	87	200		
12	Dravit	Buhrfall	163	68	95		
13	Abel	Buhrfall	67	19	47		
14	Alsleben an der Au	Buhrfall	54	3	51		
15	Mögeltondern	Buhrfall	143	10	133		
16	Gallehus	Bögwatt	83	28	55		
17	Bönderby	Bögwatt	60	40	20		
18	Sönderby	Bögwatt	71	45	26		
19	Stoffebro	Bögwatt	81	1	79		
20	Randerup	Emmerschede	188	6	182		
21	Schads	Emmerschede	122	17	105		
22	Emmerleff	Emmerschede	92	70	22		
23	Rjargaard	Emmerschede	150	61	88		
24	Norder-Seiersleff	Emmerschede	357	116	240		
25	Süder-Seiersleff	Emmerschede	254	61	193		
26	Lügumfløster	Jeifing					

Die gemischt-völkischen Gebiete

Tiedje-Linie n (Nord)

II. Der Tiedjegürtel a) Kreis Tondern

Kreiswahl	Plebiscit					Abgegeb. Stimmen	Gemeinde bezw. Wahlbezirk	Lfd. Nr.		
	Stimmberichtigte									
	a. deutsch	b. dänisch	für Liste I	für Liste II	für Liste III				für Liste IV	Insgesamt
1	368	561	182	38	—	781	30	708	Fallum	1
73	454	144	45	10	—	199	18	158	Brede	2
—	—	79	21	4	—	104	14	86	Alape	3
—	—	45	13	—	—	58	1	53	Wpterp	4
—	—	139	52	11	—	202	37	153	Borrig	5
—	—	164	57	10	—	231	50	156	Bredebro	6
—	—	82	40	3	—	125	11	106	Harris	7
—	—	68	21	7	—	96	7	87	Fallum	8
5	200	186	48	13	—	247	11	221	Döitrup	9
—	—	83	38	11	—	132	6	115	Winum	10
31	133	59	7	3	—	69	30	35	Wlith	11
—	—	186	39	6	—	231	17	199	Ellum	12
—	—	3	4	—	—	7	5	—	Dravit	13
15	61	80	20	4	—	104	21	70	Alsleben an der Au	14
47	371	138	68	6	—	212	48	143	Mögeltonbern	15
—	—	83	40	4	—	127	9	105	Gallehus	16
—	—	66	19	3	—	88	9	71	Bönderby	17
—	—	255	62	17	—	334	80	285	Sönderby	18
—	—	62	24	1	—	87	4	76	Stoffebro	19
—	—	143	33	6	1	153	8	131	Randerup	20
—	—	149	35	10	1	195	3	176	Schabs	21
34	315	154	26	5	—	185	18	146	Emmerleff	22
—	—	51	10	5	—	66	19	44	Rjargaard	23
—	—	158	26	5	—	189	27	150	Norder-Seiersleff	24
—	—	191	66	10	—	267	25	223	Süder-Seiersleff	25
—	—	763	318	69	3	1153	516	542	Lügumfløster	26
—	—	66	31	12	—	163	20	136	Terpstedt	27
—	—	125	34	6	—	165	17	133	Söllstedt	28
—	—	34	6	5	—	45	16	26	Tüschau	29
19	118	65	28	6	—	99	2	88	Laurup	30
—	—	59	19	9	—	37	6	81	Drengstedt	31
—	—	36	6	—	—	42	3	31	Doverby	32
3	125	110	55	9	1	175	3	152	Wedolden	33
—	—	56	23	6	—	85	4	72	Ditersbüll	34
26	403	130	34	2	—	166	27	128	Dahler	35
—	—	167	31	4	—	202	33	152	Dsterby	36
—	—	63	12	3	—	78	8	64	Gjerrup	37
—	—	324	126	34	—	484	48	415	Wiesby	38
89	84	146	37	5	—	188	58	95	Norderlügum	39
—	—	49	20	2	—	71	18	48	Rloying	40
—	—	56	8	3	—	67	38	20	Loitwitt	41
—	—	69	37	—	—	106	30	54	Wigumgaard	42
52	66	111	37	6	—	154	51	80	Lügumgaard	43
—	—	94	17	2	—	112	31	66	Pandebn	44
16	118	167	172	6	—	345	59	246	Rirkeby	45
—	—	121	36	5	—	162	26	121	Rongsmark	46
—	—	172	34	9	—	170	7	147	Juvre	47
395	2907					8814	1480	6454		
enrade										
46	67	207	45	15	2	269	73	152	Barsmark	48
7	29	37	3	4	—	44	5	35	Barloe	49
16	42	98	21	6	—	125	30	76	Schauby	50
8	17	43	11	2	—	56	18	38	Höteberg	51
46	40	143	30	13	—	186	85	76	Stollig	52
54	290	631	181	37	3	852	129	629	Loitfirkeby	53
14	84	110	20	12	—	142	18	113	Bodum	54
8	150	262	77	14	1	354	49	284	Gjenner	55
—	33	43	9	1	—	53	5	45	Widholm	56
8	142	185	49	11	—	345	28	197	Dsterlügum	57
47	70	189	34	14	—	237	71	144	Saerslund	58
18	82	130	32	5	—	167	21	134	Raueberg	59
1	52	63	20	1	—	84	6	67	Norderjarup	60
45	64	143	61	21	1	226	79	127	Ries	61
14	38	88	40	2	—	130	28	88	Soes	62

Lfd. Nr.	Gemeinde	Bezirk	Sprachstatistik				Kreiswahl	Plebiscit					Gemeinde bezw. Wahlbezirk	Lfd. Nr.						
			Ortsanwesende Bevölkerung					Abgegebene Stimmen	Stimmberichtigte											
			a. 1910 insgesamt	b. deutsch	c. dänisch	1919 insgesamt			für Liste I	für Liste II	für Liste III	für Liste IV			Insgesamt					
1	Abel	Abel	424	81	339	464	308	237	97	199	193	109	16	1	819	120	166	Abel	1	
2	Höglund	Abel	126	14	112	142	58	—	—	—	60	7	2	—	69	25	34	Höglund	2	
3	Wennemos	Abel	149	25	124	156	76	—	—	—	75	14	3	—	92	41	43	Wennemos	3	
4	Bülderup	Bülderup	304	24	279	300	148	83	42	132	153	84	6	—	193	44	127	Bülderup	4	
5	Sendemark	Bülderup	124	4	117	133	69	—	—	—	79	26	1	—	106	16	76	Sendemark	5	
6	Sotterup	Bülderup	126	12	105	114	63	—	—	—	46	13	6	—	65	13	47	Sotterup	6	
7	Haitrup	Bülderup	48	80	18	34	15	—	—	—	16	5	—	—	21	9	11	Haitrup	7	
8	Haitrupshof	Bülderup	48	30	18	—	10	—	—	—	8	—	—	—	8	6	2	Haitrupshof	8	
9	Bredewatt	Bredewatt	167	48	105	118	62	58	42	82	68	23	3	—	94	61	25	Bredewatt	9	
10	Heez	Bredewatt	87	0	87	89	39	—	—	—	48	13	1	—	62	19	40	Heez	10	
11	Bau	Buhrfall	288	87	200	364	189	136	111	83	176	22	11	—	208	96	78	Bau	11	
12	Buhrfall	Buhrfall	163	68	95	164	76	—	—	—	82	20	—	—	102	55	39	Buhrfall	12	
13	Kolde	Buhrfall	67	19	47	68	33	—	—	—	28	13	1	—	42	16	12	Kolde	13	
14	Stemmilt	Buhrfall	54	3	51	60	24	—	—	—	27	6	—	—	33	10	20	Stemmilt	14	
15	Lund	Buhrfall	143	10	133	137	69	—	—	—	74	25	2	—	101	25	63	Lund	15	
16	Bögwatt	Bögwatt	83	28	55	92	32	65	54	33	31	12	3	—	46	31	10	Bögwatt	16	
17	Holm	Bögwatt	60	40	20	65	19	—	—	—	21	4	—	—	25	11	12	Holm	17	
18	Maasbüll	Bögwatt	71	45	26	95	32	—	—	—	34	9	1	—	44	31	8	Maasbüll	18	
19	Seewang	Bögwatt	81	1	79	81	39	—	—	—	45	5	—	—	50	14	33	Seewang	19	
20	Groß-Emmershede	Emmershede	188	6	182	170	76	65	41	93	79	43	2	—	124	28	82	Groß-Emmershede	20	
21	Klein-Emmershede	Emmershede	122	17	105	126	62	—	—	—	58	19	2	—	79	20	55	Klein-Emmershede	21	
22	Twedt	Emmershede	92	70	22	117	38	—	—	—	45	7	—	—	52	25	19	Twedt	22	
23	Hoftrup	Jeifing	357	116	240	378	175	—	—	—	140	201	75	21	2	98	140	52	Hoftrup	23
24	Jeifing	Jeifing	254	61	193	291	144	—	—	—	139	29	8	—	176	53	110	Jeifing	24	
25	Kohrtarr	Jeifing	175	31	144	195	87	—	—	—	72	18	7	—	97	51	36	Kohrtarr	25	
26	Soltrup	Jeifing	318	16	302	299	161	—	—	—	48	93	155	38	5	198	65	112	Soltrup	26
27	Dsterhoist	Dsterhoist	52	7	45	63	30	—	—	—	30	5	1	—	36	16	16	Dsterhoist	27	
28	Westerhoist	Dsterhoist	423	119	316	465	189	182	135	96	180	60	11	—	251	123	99	Westerhoist	28	
29	Kapstedt	Duburg	30	1	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Kapstedt	29
30	Heifsel	Kapstedt	132	57	74	137	67	—	—	—	65	18	—	—	83	37	40	Heifsel	30	
31	Hautstedt	Kapstedt	44	9	35	56	23	—	—	—	23	2	—	—	25	11	10	Hautstedt	31	
32	Horns	Kapstedt	110	14	96	127	44	—	—	—	50	12	3	1	66	22	40	Horns	32	
33	Hünding	Kapstedt	364	48	316	382	181	153	52	118	179	60	5	—	244	99	114	Hünding	33	
34	Renj	Renj	88	67	21	97	40	—	—	—	40	15	1	—	56	11	31	Renj	34	
35	Stade	Renj	235	57	178	288	134	—	—	—	114	34	3	1	152	68	62	Stade	35	
36	Jündewatt	Rutebüll	244	79	160	254	116	140	11	—	106	29	3	—	138	60	57	Jündewatt	36	
37	Rutebüll	Rutebüll	74	44	30	119	55	—	—	—	47	8	—	—	55	40	4	Rutebüll	37	
38	Alter und neuer Friedrichentoog	Rutebüll	68	17	51	94	32	—	—	—	35	4	—	—	39	19	13	Alter und neuer Friedrichentoog	38	
39	Rutebüll	Rutebüll	124	89	35	121	48	164	81	2	49	24	1	—	74	63	7	Rutebüll	39	
40	Uberg	Seth	318	188	125	322	143	—	—	—	139	58	8	—	205	152	86	Uberg	40	
41	Seth	Seth	28	23	3	36	11	153	55	51	13	16	2	—	31	18	15	Seth	41	
42	Bommerlund	Stoltefund	95	19	76	135	61	—	—	—	49	9	1	—	69	28	16	Bommerlund	42	
43	Brauderup	Stoltefund	84	18	62	103	49	—	—	—	48	11	3	—	62	28	24	Brauderup	43	
44	Sophienthal	Stoltefund	292	53	233	317	146	—	—	—	143	34	4	—	181	92	71	Sophienthal	44	
45	Stoltefund	Stoltefund	864	340	508	829	465	287	162	93	392	86	19	—	497	299	69	Stoltefund	45	
46	T																			

46	Rongsmart	Rongsmart	230	10	214	202	102	—	—	—	121	86	5	—	162	26	121	Rongsmart	46
47	Juvre	Rongsmart	226	8	218	245	115	—	—	—	172	84	9	—	170	7	147	Juvre	47
Endsumme für Kreis Tondern			11939	2041	9964	12261	5693	1111	395	2907					8814	1480	6454		

b) Kreis Apenrade

48	Barsmark	Barsmark I	432	47	382	381	210	68	46	67	207	45	15	2	269	73	152	Barsmark	48
49	Barsoe	Barsmark	71	4	67	85	44	—	7	29	37	3	4	—	44	5	35	Barsoe	49
50	Schaubj	Schaubj	212	23	182	207	97	122	16	42	98	21	6	—	125	30	76	Schaubj	50
51	Höteberg	Schaubj	97	10	87	103	43	—	8	17	43	11	2	—	56	18	38	Höteberg	51
52	Stollig	Schaubj	277	72	190	315	165	—	46	40	143	30	13	—	186	85	76	Stollig	52
53	Loitkirkeby	Loitkirkeby	1256	93	1152	1198	586	146	54	290	631	181	37	3	852	129	629	Loitkirkeby	53
54	Bodum	Bodum	230	8	219	237	115	45	14	84	110	20	12	—	142	18	113	Bodum	54
55	Gjenner	Bodum	496	55	435	553	267	—	8	150	262	77	14	1	354	49	284	Gjenner	55
56	Andholm	Bodum	83	2	81	96	42	—	—	33	43	9	1	—	53	5	45	Andholm	56
57	Osterlügum	Osterlügum	367	20	347	395	197	136	8	142	185	49	11	—	345	28	197	Osterlügum	57
58	Haderslund	Osterlügum	402	73	326	469	194	—	47	70	189	34	14	—	237	71	144	Haderslund	58
59	Rauberg	Osterlügum	267	34	226	279	160	—	18	82	130	32	5	—	167	21	134	Rauberg	59
60	Norderjarup	Osterlügum	147	9	138	149	74	—	1	52	63	20	1	—	84	6	67	Norderjarup	60
61	Ries	Ries	320	91	228	314	152	143	45	64	143	61	21	1	226	79	127	Ries	61
62	Soes	Ries	159	8	144	177	87	—	14	38	88	40	2	—	130	28	88	Soes	62
63	Miöls	Ries	207	23	183	264	110	—	20	68	93	31	4	—	128	34	74	Miöls	63
64	Norderenleben	Ries	129	3	125	118	52	—	1	24	53	10	5	—	68	2	52	Norderenleben	64
65	Fjgtsbj. Apenrade	Ries	—	—	—	28	10	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	Fjgtsbj. Apenrade	65
66	Brunde	Brunde	516	229	281	632	310	271	90	53	259	66	32	—	357	171	144	Brunde	66
67	Lunderup	Brunde	373	78	281	419	189	—	21	92	181	50	10	—	241	63	155	Lunderup	67
68	Riesjarup	Brunde	197	29	167	202	84	—	19	39	92	22	8	—	122	29	86	Riesjarup	68
69	Jordkirch	Jordkirch	176	26	150	178	85	146	3	45	79	36	6	—	121	24	84	Jordkirch	69
70	Alsleben n. d. A.	Jordkirch	149	27	121	152	90	—	5	33	86	12	3	—	101	24	59	Alsleben n. d. A.	70
71	Arsløben	Jordkirch	192	54	137	188	94	—	21	53	80	30	2	1	113	17	85	Arsløben	71
72	Raffö	Jordkirch	185	9	173	225	93	—	10	65	98	22	1	—	121	20	99	Raffö	72
73	Mübel	Jordkirch	249	43	205	237	119	—	29	56	122	19	3	—	144	51	90	Mübel	73
74	Söderup	Jordkirch	42	3	39	53	21	—	—	16	25	7	1	1	34	—	32	Söderup	74
75	Süderenleben	Jordkirch	168	19	149	154	67	—	6	43	81	4	4	—	89	18	61	Süderenleben	75
76	Höntys	Norderhostrup	236	14	225	255	111	23	20	65	109	35	5	—	149	22	106	Höntys	76
77	Horsbüll	Norderhostrup	137	10	126	134	56	—	—	47	50	10	2	—	62	2	57	Horsbüll	77
78	Norderhostrup	Norderhostrup	241	35	201	225	112	—	—	86	123	32	4	—	159	7	142	Norderhostrup	78
79	Debening	Norderhostrup	170	39	82	79	30	—	—	30	43	3	—	—	46	—	43	Debening	79
80	Hellewatt	Hellewatt	422	44	375	432	286	90	41	98	213	46	9	1	269	71	169	Hellewatt	80
81	Hübewatt	Hellewatt	83	18	64	84	49	—	23	23	34	5	9	—	48	14	27	Hübewatt	81
82	Klautoft	Klautoft	341	32	301	363	183	72	50	65	172	22	3	—	197	70	115	Klautoft	82
83	Dersleff	Klautoft	121	15	105	94	48	—	—	19	48	10	—	—	58	4	44	Dersleff	83
84	Stübbet	Stübbet	535	103	416	523	271	97	56	115	239	85	13	—	337	89	215	Stübbet	84
85	Süderhostrup	Stübbet	464	29	428	495	228	—	6	147	222	41	15	—	280	32	222	Süderhostrup	85
86	Feldstedt	Feldstedt	775	47	721	733	360	42	13	208	400	67	6	—	473	34	371	Feldstedt	86
87	Feldstedtholz	Feldstedt	171	1	168	151	80	—	—	70	69	20	8	—	97	6	84	Feldstedtholz	87
88	Lombüll	Feldstedt	444	25	416	445	215	—	4	155	236	57	6	—	299	14	252	Lombüll	88
89	Grüingriff	Feldstedt	76	34	35	78	33	—	23	5	16	16	8	—	41	21	17	Grüingriff	89
90	Schobüllgaard	Schobüllgaard	288	22	261	269	135	6	7	88	140	38	4	—	182	19	151	Schobüllgaard	90
91	Schweirup	Schobüllgaard	80	9	71	85	40	—	—	30	46	4	—	—	50	4	45	Schweirup	91
92	Trasbüll	Schobüllgaard	316	23	282	335	152	—	—	136	168	34	9	—	211	8	88	Trasbüll	92
93	Warnig	Warnig	969	42	927	897	485	7	2	350	485	56	7	—	548	16	488	Warnig	93
94	Baurup	Baurup	719	27	689	695	384	24	16	166	367	42	3	—	412	40	327	Baurup	94
95	Gravenstein (Gem.)	Gravenstein	1501	552	903	1443	762	311	127	316	637	319	51	—	1007	375	541	Gravenstein (Gem.)	95
96	Gravenstein (Gut)	Gravenstein	149	119	29	184	72	—	34	5	37	22	4	—	33	20	20	Gravenstein (Gut)	96
97	Aghbüll	Gravenstein	211	45	161	197	106	—	19	50	83	18	5	—	106	16	80	Aghbüll	97
98	Laggaardholz	Gravenstein	153	15	136	155	80	—	2	44	79	20	2	—	102	14	79	Laggaardholz	98
99	Quars	Quars	495	43	446	504	262	70	17	146	244	46	8	—	298	39	228	Quars	99
100	Laggaard	Quars	222	33	174	196	120	—	19	54	91	26	2	—	119	21	76	Laggaard	100
101	Seegaard	Seegaard	347	48	293	307	151	39	14	96	152	61	14	1	228	30	176	Seegaard	101
102	Lundtoft	Seegaard	178	20	146	229	107	—	9	57	111	25	3	—	139	16	113	Lundtoft	102
103	Wilsbet	Holebüll	355	60	290	364	179	—	40	70	149	18	6	—	174	47	211	Wilsbet	103
104	Klipleff	Klipleff	757	172	575	768	406	147	26	160	356	45	32	1	433	74	291	Klipleff	104
105	Behrendorf	Klipleff	375	77	297	409	188	—	11	95	187	25	—	—	212	49	132	Behrendorf	105
106	Perebüll	Klipleff	103	11	92	111	55	—	20	19	43	5	1	—	49	17	31	Perebüll	106
107	Moorbet	Bedstedt	85	7	78	109	37	—	3	13	50	9	5	—	60	8	36	Moorbet	107
108	Ostertop	Bedstedt	188	30	147	266	111	—	39	61	94	36	8	—	13	33	88	Ostertop	108
109	Bedstedt	Bedstedt	330	32	296	349	193	120	63	29	180	41	7	—	223	76	143	Bedstedt	109
110	Röllum	Ut	233	32	249	279	81	—	—	125	34	6	—	—	165	22	114	Röllum	110
111	Ut	Ut	514	97	410	458	520	129	67	84	210	59	12	—	281	115	135	Ut	111
112	Bjolderup	Bjolderup	93	11	82	97	52	—	—	25	47	3	2	—	52	14	34	Bjolderup	112
113	Bollersleben	Bjolderup	592	107	472	708	169	—	—	335	47	24	—	—	406	85	280	Bollersleben	113
114	Zolderup	"	81	3	76	90	24	—	—	55	7	—	—	62	2	48	Zolderup	114	
115	Ravit	"	73	2	71	110	39	—	—	50	5	1	—	56	3	46	Ravit	115	
116	Mellerup	"	57	11	76	81	19	—	—	35	9	1</							

121	88	5	162	26	121	Kongsmark	48
172	34	9	170	7	147	Juore	47
907			8814	1480	6454		
Ländl. Teil:							
67	207	45	269	73	152	Barsmark	48
29	37	3	44	5	35	Barsoe	49
42	98	21	125	30	76	Schaubj	50
17	43	11	56	18	38	Höteberg	51
40	143	30	186	85	76	Stollig	52
290	631	181	852	129	629	Loitkirkeby	53
84	110	20	142	18	113	Bodum	54
150	262	77	354	49	284	Gjenner	55
33	43	9	53	5	45	Andholm	56
142	185	49	345	28	197	Ofterløgum	57
70	189	34	237	71	144	Hæverslund	58
82	130	32	167	21	134	Kaumberg	59
52	63	20	84	6	67	Norderjarup	60
64	143	61	226	79	127	Ries	61
38	88	40	130	28	88	Soes	62
68	93	81	128	34	74	Miøls	63
24	53	10	68	2	52	Norderenleben	64
						Hgtsbj. Apenrade	65
53	259	66	357	171	144	Brunde	66
92	181	50	241	63	155	Runderup	67
39	92	22	122	29	86	Riesjarup	68
45	79	36	121	24	84	Nordfird	69
33	86	12	101	24	59	Alsleben n. d. A.	70
53	8.	30	113	17	85	Alsleben	71
65	98	22	121	20	99	Raffø	72
56	122	19	144	51	90	Rübel	73
16	25	7	34	32	32	Søderup	74
43	81	4	89	18	61	Søderenleben	75
65	109	35	149	22	106	Höntys	76
47	50	10	62	2	57	Horsbüll	77
86	123	32	159	7	142	Norderhoftrup	78
30	43	3	46	43	43	Debening	79
98	213	46	269	71	169	Hellewatt	80
23	34	5	48	14	27	Hübewatt	81
65	172	22	197	70	115	Klautoft	82
19	48	10	58	4	44	Dersleff	83
115	239	85	337	89	215	Stübbe	84
147	222	41	280	32	222	Süderhoftrup	85
208	400	67	473	34	371	Feldstedt	86
70	69	20	97	6	84	Feldstedtholj	87
155	236	57	299	14	252	Lombüll	88
5	16	8	41	21	17	Grüngerift	89
88	140	38	182	19	151	Schobüllgaard	90
30	46	4	50	4	45	Schweirup	91
136	168	34	211	8	88	Trasbüll	92
350	485	56	548	16	488	Wamig	93
166	367	42	412	40	327	Baurup	94
316	637	319	1007	375	541	Gravenstein (Gem.)	95
5	37	22	63	32	20	Gravenstein (Gut)	96
50	83	18	106	16	80	Akbüll	97
44	79	20	102	14	79	Rangaardholj	98
146	244	46	298	39	228	Quars	99
54	91	26	119	21	76	Lyggaard	100
96	152	61	228	30	176	Seegaard	101
57	111	25	139	16	113	Rundtoft	102
70	149	18	174	47	111	Wilsbek	103
160	356	45	433	74	291	Ritpleff	104
95	187	25	212	49	132	Behrendorf	105
19	43	5	49	17	31	Perrebüll	106
18	50	9	60	8	36	Moorbek	107
61	94	36	13	33	88	Ofterterp	108
29	180	41	223	76	143	Bedstedt	109
	125	34	165	22	114	Röllum	110
84	210	59	281	115	135	Ut	111
25	47	3	52	14	34	Bjølberup	112
	335	47	406	85	280	Hollersleben	113
	55	7	62	2	48	Tolderup	114
	50	5	56	3	46	Ravit	115
	35	9	45	6	34	Mellerup	116
	3	5	8	8	—	Glücksburg	117
burch bneten	3691	1601	5700	2627	2188	Stadtbjort Apenrade	118
4047			16218	4579	9365		

22791			71419	12437	53684	Das überwiegend dänische Gebiet* (Hadersleben und Sonderburg)	1
2907			8814	1480	6454	Kreis Løndern (Nord)	2
4047			16218	4579	9365	Kreis Apenrade	3
29745			96451	18496	69503		

ion.

45	Stollfjund	292	53	233	817	146	—	—	—	48	11	8	—	62	26	24	Sophienthal	44
46	Tingleff	864	840	508	829	465	287	162	93	143	34	4	—	181	92	71	Stollfjund	45
47	Terfelsbüll	193	14	179	254	112	41	32	46	392	86	19	—	497	299	69	Tingleff	46
48	Løndern	4807	3523	1162	5005	2855	2322	34	5	97	30	6	—	133	35	85	Terfelsbüll	47
49	Løndern Schloß und Freigrund									2254	1161	169	4	3588	2443	750	Løndern Schloß und Freigrund	48
50	Hoyer	1249	555	678	1265	643	505	—	—	61	14	4	—	79	56	11	Hoyer	49
51	Südfeld	106	14	97	140	56	—	—	—	611	236	29	—	876	581	219	Südfeld	50
52	Alsleben südl. d. A.	74	24	50	85	37	—	—	—	50	6	—	—	56	12	32	Alsleben südl. d. A.	51
53	Krestrup	47	1	46	55	22	24	18	13	34	8	2	—	44	14	21	Krestrup	52
54	Duburg	73	4	63	68	—	—	—	—	17	5	—	—	22	10	10	Duburg	53
55	Quorp	158	19	133	181	87	—	—	—	32	6	3	—	41	25	11	Quorp	54
56	Fauderup	198	19	170	197	91	42	18	108	94	20	—	—	114	25	78	Fauderup	55
57	Kraulund	171	5	162	185	82	63	41	47	93	18	6	—	117	18	87	Kraulund	56
58	Eggebed	168	34	134	179	71	—	—	—	80	12	2	—	94	41	46	Eggebed	57
59	Grünhof	67	8	58	64	23	—	—	—	64	12	1	—	77	36	20	Grünhof	58
60	Lüdersholm	57	15	42	71	32	24	15	19	25	9	—	—	34	16	17	Lüdersholm	59
	Endsumme für Kreis Løndern	16109	7150	9152	16964	8593	5333	1313	1396					11324	5540	3576		60

b) Kreis Apenrade

56	Lautrup	183	44	132	179	76	25	25	26	80	14	1	—	95	50	39	Lautrup	56
57	Lødsbüll	134	5	129	137	61	4	4	45	63	9	1	—	73	8	58	Lødsbüll	57
58	Wollerup	203	20	181	202	79	21	21	21	90	16	2	—	108	49	38	Wollerup	58
59	Gaastjer	117	7	110	118	48	22	22	15	54	15	2	—	71	37	29	Gaastjer	59
60	Schmedagger	146	5	140	134	68	—	—	48	76	10	2	—	88	7	72	Schmedagger	60
61	Rintenis	1197	407	763	1124	632	210	88	264	533	234	50	—	817	219	482	Rintenis	61
62	Befen	230	73	156	267	141	—	83	67	128	37	8	—	173	64	100	Befen	62
63	Tørsbüll	276	67	206	306	156	14	31	61	148	18	8	—	174	42	122	Tørsbüll	63
64	Oftergeil	77	34	43	72	23	—	14	10	20	5	2	—	27	10	14	Oftergeil	64
65	Gehlau	106	22	85	79	41	8	3	24	37	7	—	—	44	15	26	Gehlau	65
66	Hofferup	405	116	273	446	213	*	46	96	189	51	11	—	251	79	156	Hofferup	66
67	Hølebüll	287	98	185	265	124	—	26	62	113	38	6	—	157	50	96	Hølebüll	67
68	Rielstrupholj	80	10	69	89	45	—	3	24	53	21	—	—	74	18	49	Rielstrupholj	68
	Endsumme für Kreis Apenrade	8441	908	2472	3418	1712	278	321	763					2152	648	1281		

c) Kreis Flensburg

69	Hönschnap	282	93	185	368	179	47	—	—	161	39	12	—	212	52	146	Hönschnap	69
70	Røllund	403	270	130	247	210	110	—	—	222	45	—	—	267	112	138	Røllund	70
71	Krusau	182	95	85	210	310	256	—	—	41	17	4	—	62	26	29	Krusau	71
72	Norder-Schmedebj	174	73	99	191	—	—	—	—	67	19	13	—	99	32	59	Norder-Schmedebj	72
73	Bau	449	302	123	467	297	172	—	—	154	67	22	—	243	107	125	Bau	73
74	Weibed	213	69	143	253	—	—	—	—	86	18	4	—	108	36	67	Weibed	74
75	Kradlund	286	100	183	372	280	126	—	—	141	22	9	—	172	76	88	Kradlund	75
76	Frøslee	450	204	242	487	239	115	—	—	193	65	10	—	268	106	149	Frøslee	76
	Endsumme für Kreis Flensburg	2916	1500	1192	2595	1515	1226							1431	547	801		

d) Gesamtergebnis

1	Kreis Løndern (Mitte)	16109	7150	9152	16964	8593	5333	1313	1396					11324	5540	3576	Kreis Løndern (Mitte)	1
2	Kreis Apenrade (Teil)	3441	908	2472	3418	1712	278	321	763					2152	648	1281	Kreis Apenrade (Teil)	2
3	Kreis Flensburg (Teil)	2916	1500	1192	2595	1515	1226	—	—					1431	547	801	Kreis Flensburg (Teil)	3
	insgesamt	22466	9558	12816	22977	11820	6837	1634	2159					14907	6735	5658		

III. Das amtliche Ergebnis des 1. Zonenbezirks

	Stimmberchtigte	Abgegebene Stimmen	%	Davon für				Angültig	%
				Dänemark	%	Deutschland	%		
Das vorläufige Ergebnis	111 358	100 382	90	75 151	75	25 231	25	—	—
Das endgültige Ergebnis	111 191	100 76							

